

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_204441

UNIVERSAL
LIBRARY

Osmania University Library

Accession No

Book should be returned on or before the date
indicated below.

హైందవ సుందర రాగముల కథలు,

మొదటి భాగము.

గ్రంథకర్త:

శ్రీయుత “అయినాపురపు సుందరరామయ్య” గారు

ప్రచురణకర్త:

శ్రీయుత “నేలకంటి వేంకట భావనారాయణ” గారు

మొదటికూర్పు 1000 పుటలు.

వేంకటరమణ అండుకో

1936

రిజిస్టరు కాఫీరైటు }
ప్రొఫె. నేడ

వెల యితరులకు 0-6-0
చందాదారులకు 0-5-0

ప్రతిచోటను ఏజంట్లు కావలెను. మంచి కమిషను
యివ్వబడును. వలయువారు జాబులద్వారా వివర
ములను బడయుదు.

నోటు:—ఇందు ప్రకటింపబడియుండిన గ్రంథరాజ
ములకు పోష్టఖర్చు మేమే ఖరీదుము. అందువలన పుస్తక
ములవెలకు తగినసామ్మగాని, లేక పోష్టలు లేబిల్సుకాని పం
పువారికి పుస్తకము లందజేయుదుము.

చైతన్యరత్నము

రాజమండ్రి-తూర్పు గోదావరి.

ప్రేమజాబులు

(మొదటి భాగము)

ప్రేమ జాబులనుగూర్చి అనేకాల యభిప్రాయము.
సీ. తగవడాడే జేసేళ • మగనాలు సంపదన

సమకూర్పు మేలైన • యెఱి తప్రేమ
కలహించు సుతులకుం • ఓలిద్రుదూలకు మధ్య

విధిగజా పట్టుగా • సద్విశేషము
అన్యోన్యవైషమ్య • లగు తోచులకు నడ్డు

సొగసుగాగల్పించు • తెగఁ ప్రేమ
మారాట మాడత్త • మామిడిపల్లెయందు

సీచ్చలుపురికొల్పు • హెచ్చుప్రేమ
తే.గీ. వికమత్యంబు చెడిపోయి • నట్టి నమ్ము

టుంబములయందు నైకమ • త్యమమరల
నియమముగ మేకొనంగ జేయు • సిండుప్రేమ

చదువనొకసారి యిప్రేమ • జాబులహహ!

పేమ జాబులు

అన్నియు పద్యములు—పేమజాబులు 120 పుటలు.

తల్లిదండ్రులు తమపుత్రపుత్రికలపైగల ప్రేమనుజాత్రము ప్రాయ జాబులు వాటిజవాబులు. భార్యభర్త లాండొలపయిన పేమస్వరమున జాపుకొనుచు వ్రాయుజాబులు వాటిజవాబులు. అన్నచెల్లెండు నొకరి పై నొకరికి గల ప్రేమను దెల్పుకొనుచు వ్రాయుజాబులు బోగముది తన ప్రియునకు వ్రాయుజాబులు వాటికి జవాబు. పచ్చి కృంగారము, నీలి ప్రేమ భక్తితోనిండి చదువుటకు నులభిచైలిని వ్రాయబడిన పద్యముచే నొప్పును కొద్దిపతులే గలవు.

—♦ జాబుల వివరము ♦—

1. రాధాకృష్ణుడు 2. పాంథుడు పడలి 3. ముసలిమగడు పనుమభార్య 4. భూమికిస్తుకై వెడలికభర్త ఇంటినద్దనున్న భార్య 5. రాజు మంత్రి పద్మావతి 6. నగల ప్రశంస 7. చదువరింగిన భార్య భర్తల పరిహాసము 8. తండ్రి కూతురు 9. జమిందారగు అన్న బీద రులగు చెల్లెలు 10. తల్లికి గూతురు వ్రాయలేఖ 11. కూతునకు, ద్ద వ్రాయ జవాబు 12. ముద్దగోపాలకృష్ణునిను బోగము బాలసర స్వతి వ్రాయలేఖ 13. బాలసరస్వతికి ముద్దగోపాలకృష్ణుని జవాబు 14. వాయల్కాయందలిగి పుట్టినంతి వెడలిక భార్యకు భర్తవ్రాయలేఖ 15. వాయల్కాయందలిగిన భర్తకు భార్యవ్రాయ జవాబు 16. పరదేశ వంశున్న భర్తకు భార్య వ్రాయలేఖ 17. పరదేశమందున్న భర్తకు భార్యవ్రాయజవాబు 18. భార్యముగా హిందెను భర్తకు భార్య వ్రాయ జాత్రేఖ 19. భార్యముగా హిందెను భర్త భార్యకు వ్రాయ తుమాపాయత్తరము 20. ఆరాగనతియగు భార్య భర్తకు వ్రాయ జాబు 21. కుటుంబయ్యకమత్తమునగూర్చి భార్యకు భర్తవ్రాయలేఖ 22. కవివరులగు భార్యభర్తలు 23. పుట్టినంతికి వెడలిక భార్యకు ఉద్యో యగు భర్తవ్రాయలేఖ 24. జవాబు 25. సమాగమము 26. పట్టపరీక్ష విద్యార్థికి వానిభార్య వ్రాయలేఖ 27. జవాబులు కలవు.

చర్యలనుబట్టి యయ్యది సార్థకముగాఁ బరిగణించెను. ఆతనికి నందివర్ధనుఁ డనుసోదరుఁడు, బుద్ధిసాగరుఁ డనుమంత్రియు గలరు. అందు సహోదరుని సహాయముచే శత్రుభయము లేకుండగను మంత్రియొక్క బుద్ధిబలముచేఁ బ్రజల కానందము కొల్పులాగునను తనరాజ్యాంగచక్రమును నిర్వికృపరాక్రమముతో నడుపుచుండెను. ఆతఁ డేనృపతిసుతను పరిణయం బాడనియ్యకొనకుండెను. కారణమే మని కొందరు ప్రశ్నింపగా నా నరేంద్రుఁడు వారల కిట్లు సమాధానమిచ్చెను. ఆర్యులారా! ఈ ప్రపంచమున జగత్కర్తచే సృజింపఁబడిన నర, కిన్నెర, సుర, గరుడ, గంధర్వ, పన్నగ మున్నగుజాతుల యందు నగులకు యేగండము లేకుండిన నూరేండ్లతో వారల కాయువు చెల్లుచున్నది. అందు పదియారేండ్లు బాల్యము, పదియాఱు మొదలు ముప్పదియేండ్లవఱకు యౌవనము, ముప్పదిమొద లేబదివఱకు కౌమారము. ఏబదిమొద లాపై న వృద్ధత్వము. ఎవ్వఁడైన తనపుణ్యవశమున నూరేండ్ల వఱకు బ్రతికినను దేవమానముచే మనసంవత్సరము వారలకొక దినము. మనజీవితమెంత యల్పమో యోచించుఁడు. దేవతలన్ననో యమృతభక్షకులై యుండుటచే వారికి ముదిమియును జావునులేదు. తక్కినదేవగణములవారు కూడ చిరకాలజీవులు. నరులంత తక్కువకాలము బ్రతుకువారు మరియొక జాతిలేదు. ఈనూరేండ్లలో యౌవనము కౌమారమిరెండును సంసార సౌఖ్యమునకు మూలము. అనగా యేబదియేండ్లు ఇట్టి స్వల్ప

సుఖమునకు బరిణయమొందుకు! అట్టిసుఖమునే యర్థితునే
 'నేనతాగణములలో' జీవిన యేకాతినాతిన్న నను బరిణయంబౌ
 భగవానుని యనుగ్రహము నవసి చిరజీవిగా నుండఁ బ్రయ
 త్నించునని నసూయానముచ్చుచు వై వచింతన గలవాడై సుఖ
 ముగా నాజ్యమొందుడెను.

అతఁడొక్కనాడు తన మూడంతస్థులమేకపై గల పైబా
 బాపై వేసవిని జల్లగాలి యనుభవించుటకుగాను నొకపందిరి
 మంచముపై నిండుపెన్నెల నానందమును, జల్లదనము ననుభ
 వించుచు మనమున దేవుని పార్థింపుచు నిదరఁజెందెను. అతఁ
 డుగాఢవిద్రావముద్రమందు స్వేచ్ఛావిహారంబై యుండ నొక్క
 యండజయూన నిండు పూర్ణాలంకృతురాష్ట్ర ముఖంబున పైనవ్ర్వ
 చెఱలాడ, పాదంబున నందియలు నందడింప, నడుమున మువ్వ
 ప్పొన్నాణంబు మువ్వమొనఁగ, కేళికళణములు నందడింప నాప
 ర్యంకిమునకిండ పలుసంబడి యుల్లనచించె. రాకేంద్రా! ఎవ్వ
 డీభూవలయంబును నొకభూల చెండునలె తనసహస్ర శిరముల
 యందానుకొని మోయుచున్నవాడో అట్టి మహానుభావుడగు
 ఆదిత్యునియొక్క గారాబుకూతును. జ్యేష్ఠపుత్రికను. నాపేరు
 చంద్రప్రభ. నాకారుగురు చెల్లెండుకలరు. ఇంద్రిప్రభ, సూ
 ర్యప్రభ, స్వర్ణప్రభ, రత్నప్రభ, వజ్రప్రభ, మణిప్రభయను
 వారలు. నేను నాగాంగనను. నీవునన్ను కరగ్రహణ మొనరి
 చుకొనుతలంపుకలదేని మీపురమునం దాన్నిత్యమునకు బేర
 వహించిన కాంచనప్రభ శృంగమునందుగల నాగబిలముగుఁ

యరుడెంతురేని నులుపుగా మానాగలోకము (పాతాళము) చేర
గలరు. ఎంత ప్రేమలేకున్న పియ్యదమరేయివేళ నీముద్దియ మీ
యొద్ద కెట్లరుడెంచును. ఇంతవిద్యురయేల? ఇంతులలో మేల్పూరి
యని పేరొందిన యీదంతిగమన మీసైకివినరిన యీచేమంతి
బంతి మరుచిపూబంతియై మీముతరంగమున నొచ్చి నిరంత
రము మిమ్ము మారనితాంత సంతాపములోనికి నీడుచ్చగాతయని
యొక పూబంతిని యాభూకాంతునిపైకి వినరి లెమ్ము లెమ్మచి
అంతుచేసి తానంత సంతరిక్షమార్గమున కెగసి పోయెను.

ఇంతలో నాభూకాంతుఁ డాపూబంతిదెబ్బలిని చట్టుచలేది
చూచునకి యామెటగుబోణి యొకమెఱపుదీగవలె మింటికె
గపా)కుచున్నట్లు చూపట్టెను. ఆపట్టపుచేత డా పుట్టదిట్ట పట్టిచి
పట్టచెలంపుతో బోకుపోకుమచి కేకవైచి గుభాలున నాపట్టి
మంచమునుండి కిక్కిరిసి దూకెను. ఆచప్పుడవిని యాపుడమి
పతికి కడుదవ్వగా బండుకొని యున్న నాతనితమ్ముడగు నంది
వర్ణనుడు, మంత్రీయగు బుద్ధిసాగరుడు మఱికొందఱు సేన
కులా సరనాయకుని చెంగటరు డెంచిరి. ఆరాజువారిలను
జూచి, చూచితిరా! అల్లదే మెఱపుదీగ. కాంచనవృథ శిఖర
ముపైకి వ్రాలుచున్నది యని తనహస్తమా దిక్కుగా సాది
చూపించెను. వార లాశ్చర్యముతో జూడఁజొచ్చిరి. కొంత
సేపటికా మెఱపుదీగ నాగబిలమున జొచ్చినట్లుందరికిని స్పష్ట
ముగా గనుపించెను. అపుడాన్యపాలుఁడు చపలాక్షియగు చు
ద్రప్రభ వృత్తాంతం మనుజునకు నమాత్యునకు దెల్పి యాయెంతి

తన సైనిక వినియోగ పూర్తిని చూప వారలు నిదర్శనముగా గసిన దానికి రాజునచించిన దానికి సరిగా సరిపోయెను.

పెరినాదా స్వవాంఛ నిండుకొలుపుచు కూర్చొండి, యండనున్న సోదరుని ప్రగడను వీక్షించి యిట్లువచించెను. చూచితిరి కదా రాత్రిజరిగిన సంగతి. వింటింకదా నానల్లయా నాగవల్లవాధరి చరిత్ర. ఇంకనీకటకమున నిలువఁజాలను. ఆచి బోకవతి కేలుస్టువర కి లోకముతో బనిలేదు. ఇంతవఱకు నివాసమాడనని నిశ్చయించుకొంటిని. కాని యిప్పుడొకట్టు పాటనే తెలివీర నాయెరుటనుండి తొలగిపోయినది. నాజెంద మితివిచ్చునిడిగా నచ్చపలాక్షిపైకి పోయినది. అదియునుగాక సర్పాయువుగల నరాంగనను బెడ్డియాడనంటిని గాని దీర్ఘాయువుగల నాగాంగనను బెడ్డియాడనంటినా? నాగులుకూడా బేవ గణములో జేరినవారి లేకదా? కావున నాతలంపు ప్రకారమా వలంతి నాయుంతిమైన నేధమ్యుడనే. ఈపూటనేనారాజ్యభార మంతయు నాతమ్ముని భుజముపై నునుచితి నెప్పటియట్లమం తీచివర్యా! కార్యాలోచనపరుండైనై రాజ్యశాంతిమును నడిపిం పవలసినది. నేదిరిగియే తెంచినదిప నారాజ్యము నాకివ్వనచ్చు ననిచెప్పి తమ్మునికి యమాత్యునకును జెప్పవలసిన రాజ్యశాంతి నీతులను బోధించి జై పరమేశ్వరాయని కార్యసిద్ధికై కాంచన ప్రభ ఖరాద్రాగమనోన్ముఖుడై వెడలెను.

మూడు దినంబులకాతఁడు కాంచనప్రభ ఖరమునకు జేరి యచటనున్న నాగదలము సమీపించి యందు బ్రవేశింప

నుద్యమించెను. కాని యాబిలమునకు విరళావలె విగిసియున్న
 గోప్తపామాణమున గనల్పలేక నదివలకున్న నానందము నీటయి
 పోన యాస్యపనందునుండు కుందునొంది చింతకు డిందుపడి నడు
 ముక్రింగి యానమీపమునకున్న రనాలసాలముక్రిందికి బోయి
 యచటవిశ్రమించి యిట్లు తలఁబోయఁ జొచ్చెను. హా! పరిమే
 శ్వరా! యీశ్వరా! ఈజగత్తును రంగమునందు మనుష్యులను
 సాత్త్విలుగాఁ జేసి నీహాకసూత్రిధారుండైన యాడించుచుందువు,
 అందువలననే నిన్ను జ్ఞానులు 'జగన్నాటక సూత్రిధారుడ' పని
 పేరుపెట్టిరి. ఇందులకు నేనే యుదాహరణము. లేకున్న రాజ్యమే
 లుచున్న నాబోటి సరాధముండేమిటు నాగరాజకూతును చెట్ట
 బట్టుచుంటి? ఎందులకీయాన కలగవలె? రాజ్యమునేల త్యజింప
 వలె? ఈగిరికేల నరుడెంచవలె? ఇది నీమాయగాకున్న నాయొ
 క్క-స్వతంత్రమా? కానిమ్ము నీమాయయెంతవలకు సాగునో
 చూచెదను. ఇదేమొదలు రేయింబవలనక నిద్రాహారంబులు లేక
 నిన్ను ధ్యానించి సాక్షాత్కరింపఁజేసుకొని యాయహిరాజదుహి
 తను చెట్టఁబట్టి తీచెద. అటులకాదేని ప్రాణంబులు తృణప్రాయం
 బుగా ద్యులించెద. ఒక్క-సంవత్సరము పరతు. దేవా! యి
 ప్పుడుకదా లోకమునకు నీభక్తవాత్సల్యత వెల్లడియగుట. అని
 పరిపరి రీతుల నీశ్వరుని బ్రార్థించుచు నీరంబులు త్రాగుచు శలం
 బులు భక్షించుచు కటికనేల శయ్యాతలముగ నేర్పఱచుకొని,
 వానకు దడిసి యెండకు నెండి సరిగానొక్క-యేడు మహేశ్వరారా
 ధన మొనరించెను.

అంత వత్సరము ముగియునప్పటికి యాతని తపస్సునకు మెచ్చి ఈశ్వరుడు సాక్షాత్కరింపఁ దలంచెనో యనుగతిగా సమీప శర్వతోఖరముననుండి యొడలెల్ల విభూతితోను, కంఠమున రుద్రాక్షమాలలతోను, శిరమున జడలతోను, చేతను ద్రిపూలముతోను, మూపున చర్బాసనముతోను, నారచీరను ధరించినజడదారి యావసుంధరాధిపుని సమీపించి యిట్లునియె. వత్సానైము. లెమ్ము. నీకోర్కెఁగల్గించును. శంకరునానతి చోప్పున నీకవకరుడెంచితిని. నేనొక సుయమిందుగ్రిడను. సూర్యవసున నునామము ధరించినవాడను. విన్నునిద్రలో భంగపుచ్చిన చంద్రప్రభయను నానోద్రసందనను నీకు బొందుపఱచెద. నేనామె జ్యేష్ఠనిదరియగు ఇంద్రప్రభను పరిణయంబొడద. తక్కినవైదుగురిని యీనాశిష్యులలో బ్రీయులగు, చంద్రవసు, విశ్వావసు యంద్రవసు, ధర్మవసు, ధీవసు లను వారలకుఁ గూర్చెద. మేమక్కడనే తక్కినశిష్యునర్గముతో నివాసమేర్పఱచుకొందుము; అని వారలను బాప. అంతనాభూకాంతుఁడు సంతుష్టాంత రంగుడై యాజడదారి యడుగులకు బ్రీణమిల్లి వానివలన దీవెనబొంది యాతని వెన్నంటి బయలుదేరెను.

ఋషిండుగిడు రాజేంద్రుని వెంటఁబైకొని శిష్యుగణముతో నా నాగబలము చెంతకేగి యెవ్వయోకొన్ని మంత్రములు చదివి యాబలమునకు మూతనలెనున్న పాపాణమ్మపై నాయక్షతలను జల్లెను. వెంటనే యాపాపాణ మొకవైపునకు లేచి వారలందుప్రవేశించుటకు దగిన మార్గమొసంగెను. అంత

వారందరు మునిపుంగవుని వెంటనంటి యాసారంగముయొక్క మెట్లమార్గముగుండా పోవుచుండిరి. ఇట్లు వారలెంతెంచు సోపానములయొక్క నిటుకలంకుల ఫలరాజములతో నిండియున్న వృక్షగణము విరాజిల్లుచుండెను. మధ్య మధ్య నడకాయాసమును దీర్చుకొనుటకా మెట్టులకొక ఫల్లాంగున కెడమెడముగా విశ్రాంతిమందిరము లందునిర్మింపఁబడి యుండెను. వాటియందు మంచినీటి వసతులుకలవు. పండుకొనుటకు పుష్పశయ్య లమర్పఁబడి యుండెను. చీకటిపడునప్పటికి నిద్రుదీపములు వెలుగుచుండెను. కాని యదియంతయు నిర్జననోదేశమై యుండెను. ఆయాసము కలిగినప్పుడు విశ్రాంతిఁదీర్చుకొనుచు, ఆకలివైచినప్పుడు ఫలరాజముల ననుభవించుచు, నిద్రోదేనతావహించినపు డాసుమత్యులపై మేనువాల్చుచు, నిరువదియొక్క దినములకా నాగలోకమునందుగల పాతాళగంగ సరోవరప్రాంతమునకుఁ జేరిరి. అందలి నీరంబులు నిశ్చలములై నీలపురంగుతోఁ బ్రకాశించుచుండెను. అందలి తామరపుష్పములు సహస్రదళములతో తామ్రరజత మిశ్రమకేకులతో నొప్పిభక్తాకృతికలిగి, మంచినవాసన లీనుచుండెను. ఆకొలనుచెంత విశ్రాంతిఁజెందుటకుగాను విశాలమైన చలువరాతిన్నియలు నిర్మింపఁబడిన వేదికలు కలవు. ఆవేదికలకు నలుతట్ల రత్నఖచితములై న వెండిస్తంభము లమర్పఁబడి వాటిపైనున్న పందిరిపైకి జాజి, విరజాజి, మల్లె, సంపంగ మున్నగు పుష్పలతలు ప్రాకింపఁబడి యుండెను. ఆకొలనుదరియం దొకశివాలయ ముండెను.

ఆయాలయమునకు పై భాగమందు బంగారురేకు రత్నములతో బొదుకబడి యంటింపఁబడి యుండెను. నేనునిగిని నీవునేలను నుండుట యుక్తముకాదునుమా? రమ్మరమ్మని భానుఁడు తన సహస్రకరములను నాపాతాళగంగలోనికిఁ బోనిచ్చి పై కెత్తుచుండెనోయనుగతిగాఁ దనకిరణము లాకొలనులోఁ బ్రకాశింపఁ జేయుచుండెను. అప్పుడు ప్రాతఃకాలమగుటచే ఋషివర్యుఁ డారాజవర్యునితోను తక్కిన శిష్యులతోను నిల్లు హెచ్చరించెను. అల్లదేశివాలయ మియ్యదియే పాతాళగంగ మనమీగంగను స్నానమాచరించి ఈశ్వరునర్పించి బయలుదేరితిమేని మన మేగుదెంచెడికార్యమా చక్కగాఫలించును. అదిగాక గంగా స్నానఫలము. మహేశ్వరసందర్శనఫలము రెండును సమకూడుననఁగా వారందరుసంతసించి వల్లెయనిరి.

హానివర్యుని యాజ్ఞతలఁదాల్చి సృపవర్యునితో శిష్యులందరు నాగంగయందుకుగ్గికి శివార్చనకై యందలి బంగారు కల్పలను గొన్నింటిని, పుణకొని యొడ్డునకుజేరి పొడిబట్టలు ధరించి మహేశ్వరాలయముఁజొచ్చి యందున హాటకేశ్వరస్వామిని, పాతాళదుర్గను తాముకొనివచ్చిన హేమతామరలతోఁ బూజించి పరిపరివిధంబుల నాయీశ్వరదంపతులను నుతించి యాదేవళమునకుఁ దూర్పుదిక్కునఁగల ద్వారమును దెఱచి యందు ప్రవేశించి పోవుచుండిరి.

అబొటయిదు గజముల వెడల్పుకలిగి తెల్లనినాపరా
 త్పంచే బరువంబడి యుండెను. దాని కిరువంకల ఘుమఘుమ
 మని సువాసన లీనఁడి పనసచెట్లును, మేముమీకాతిధ్యమి
 చ్చుటకు నిచ్చటనున్నవారము రండు గైకొండనుభాతిగా
 నమ్రతను జూపుటకై తమశిరములను వంచుకొనె ననెడిగతిగ
 నొప్పు కప్పురపు, తెల్లచక్కరేళి, రసదాళి, అమృతపాణి ము
 న్నఁగు నంటులు నిలువెత్తుగెలలచేతను, ప్రయాసపడనవసర
 ములేదిదిగో మీదాహమునుఁబోఁగొట్టు తీయమామిడిపండ్లు
 కొనుడని బాటలుసాచినట్లుగా నందుబాటగు కొమ్మలచే నలరిన
 చూతరాజములును, బహుప్రయాసపడి నాగకన్యకలకై పోవు
 చుండెనో పాంథులారా! ముందు మావద్దకొంతసేపు విశ్రాంతి
 పుడని పిల్చుచుండెనోయను తెఱఁగున నొప్పిన గుఱ్ఱనిద్రాకన్యక
 చెట్లును, మనుజులగు మీకును, నాగులగు నాపడుచులకును
 స్నేహమెట్లు కుదురునో తెలియదనుమితగా నగుచుండెననుగతి
 వికసించిన పుష్పగుచ్ఛములచేఁ దనరిన మల్లె, బొడ్డుమల్లె, పారి
 జాత మాదిగపూల చెట్లును, నొప్పియాతెరఁగు చక్కగా గను
 పట్టచుండెను. తేనెలుకాగుచుండిన ననఁటుఫలములను, బంగా
 రుబంతులవలె వ్రేలాడుచుండు రసాలఫలములును, పండ్లికిలింపు
 కొనినరీతిని బ్రద్దలై పెద్దగేదిదూడల వ్రేలగట్టిన సవరునగొమ్మ
 లకువ్రేలాడు పనసపండ్లనుజూచి భక్షించుటకై గుటకలు మిం
 గుచున్న శిష్యగణమునుగని జడదారి యిట్లు వచించెను. శిష్యు

శిష్యులారా ! మీ రీ ఫలరాజములకై యాసంపకుఁడు. వీటిని మనము కనులతోఁ జూచి యానందించుటకే కాని భుజించి సంతసించుటకు కాదు. కాన ముట్టవలదని గట్టిగ శాసించెను. కాని యందులోఁ జపలస్వభావుఁ డగుశిష్యుఁడు మనసునుఁ బట్టజాలక నొకచూతఫలమును నారగించెను. అంత నాతఁడు లేమావిగున్నయై నాబాటప్రక్క నిదివఱకుండిన పాదప పంక్తిలోఁ గలసి నిలచెను. తక్కినవారలు డెందంబున భయాశ్చర్యములు కలవారై చేయునదిలేక నాచనుపనుఁబడి పోవుచుండిరి. అంతట వారు కొంతదవ్వేగునరికి వారికొక పెద్ద కోట కనుపించెను. వారాద్వారముగుండా పోవుటకు యత్నింప రెండుబలసిన పోట్లొప్పు మెలికలు తిరిగిన సూదివంటి కొమ్ములతో వారినిఁ బొడవపోవుటకు నుంకింప ఋషీంద్రుఁడు తన యోగదండముతో వాటిశిరమున నొక్కపెట్టు పెట్టెను. ఆనెట్టుకు బెట్టులివలె యఱచుచు కాలుకొలది పఱుగెత్తెను. వారలు పిమ్మట స్వేచ్ఛగ నాకోటలోనికిఁ బ్రవేశించిరి. ఆకోటయందంతటను చలువతొళ్ళు పఱుపఁబడియుండెను. ద్వారబంధపు కమ్ములు తెల్లని పాలశిలతోఁ దయారు కాఁబడి యా కమ్ములపై బంగారు తీగ, లతగాఁ జెక్కఁబడి యాకులు పిందెలు కాయలతోను సజరత్నములు పొదఁగఁబడి యుండెను. గోడలకు పలురంగులుఁగల గాఙ్జతొళ్ళుతకఁబడి దగధగాయమాన గాంతు లొదవుచుండెను. ఆచుర్గముమొక్క ముందరహాలు నందు వారలు ప్రవేశింపఁగానే వీరొదయితేఱుతో యంత

మంది నాగకన్యకలు స్వర్ణ స్వమానమైన తనుచ్ఛాయ పై కెగఁ
జిమ్ముగతి నన్నని నీలివలురలు ధరించి, కౌను సన్నముగా
నుండుటకై ధరించె ననుతెఱంగున మువ్వలొడ్డఁబులుం
దాల్చి, బాహులకు రత్నయుతములైన నాగపురివంకీలునాని,
గళమున ననేకరకములైన రత్నసరకులు సంతరించి పాదము
లకు పాఁజీబులును, నాగులమని తెలియుటకుఁగాను శిరమున
నాగస్వరమువంటి యొకస్వర్ణరత్నాభరణమును తలకొని కౌను
లందు కరములుంచుకొని వీరల కట్టెమట నిలచి యనేకరము
లైన నృత్యములు సలుపుచు, వివిధగతులైన పాటలుపాడుచు,
కొంతకాలము వారలను సంతోషవార్ధిని నోలలాడించి యొ
క్కొకకన్యక యొక్కొకపురుషుని హస్తముఁగొని యుయ్య
రంబుగ నటనుండి వారివారి మందిరములకుఁ గొనిపోయిరి.
ఇటుల పోవునప్పు డాసంయమింద్రుఁడు రాజేంద్రునికును
తక్కినశిష్యులకు నిట్లాజ్ఞాపించెను. మీర లీనాగాంగనలు
చెప్పినచొప్పున సంచరించుడు. అనఁగా నాహార, విహార,
వ్యవహారములన్నియు వారల యిష్టానుసారముగా జరుపనలె
అదేమి వ్యత్యాసము కలిగినను మీకును నారలకును స్నేహ
మలవడదు సరికదా తిరుగ మీరెప్పటిభూలోకమునకుఁ బోవ
లసినవారగుదు రిందలి రహస్యమిది. మీపైఁగల ప్రేమచే
వెల్లడించితి. నాపైన మీకర్మగతి యెట్లులున్నదో యట్లు
జరుగునని వదించి తనయహిరాజకన్యతో ఋషిరాజు వెడలి
పోయెను. తక్కినశిష్యులుసూడా వారివారి యురగనాసీనులు

లతో స్కామించిరి. ప్రజాసాగరుడు తననిమిత్తమై వచ్చిన సర్పాంగనతో నొక గదియందు ప్రవేశించెను. ఆగదియందొక వెండిపీటముపై మున్ను తాగలలో కనిన చంద్రప్రభ విద్యుత్ప్రభవలె కనులకు మిరిమిట్లు కొల్పనటులఁ గనుపింప నిశ్చేష్టితుండై యటులనే నిలువంబడెను. చంద్రప్రభ దిగ్గున తనయాసనముననుండి డిగ్గి రాజును సమీపించి యాతనికిఁ గైదండ యెసంగి యుచితరీతిని సత్కరించి శ్రీమదాపుటకై పన్నీట జలకమాడించి మంచిముంచి దువ్వలువలు కట్టిపెట్టి రత్నవీరమునఁ గూర్చుండఁజెట్టి యిట్లు వచించె. రాజపుంగవా! నాకై యెంతకష్టపడి యీప్రాంతమునకు నరుగుదెంచి తిరో? వహ్వా! ప్రేమయనమీయదియే. విశ్వాసమున్న మీయం దేజనించినది. ఇట్టివాండ వగునీతోఁ జెట్టపెట్టుకొనక కట్టడి దప్పి రట్టుసేయుట నాయట్టి శౌరవనీయురాలగు నాగరాజు పట్టికి చేల్లునా? అయూరే! యెక్కడిభూలోకము! యెక్కడ పాతాళలోకము. కల కల్లగాదని యెంచక చలచల్లగా దానిని నిరసింపక, మంత్రిసామంతాదివర్గముతోఁగూడి స్వర్గసుఖదాయ కంబైన రాజ్యంబును తృణప్రాయముగా విసర్జించి యేగతిగా ఈ బిభృకవతిని కలిపి కొంటిరో? బలారే! యెటులిట కేగుదెంచితిరో నాకేమింతగా నున్నయది. అని పరిపరివిధంబుల నాపన్నగ వన్నెలాడి యీమన్ను తేనిని కొనియాడియాతని చుబుకంబు కరంబున పుణకి చిన్నిముద్దు కొనెను.

ఇంతలోఁ జంద్రప్రభ వ్రజ్ఞసాగరు లుండిన గదిగుమ్మ
ముచెంగట యొక యురగాంగనచేఁ దోలుకొని రాబడిన ద్విజ
హయశకటము నిలువఁబడి యుండెను. చంద్రప్రభ రాజున
కాబండి చూపి దేవా! మనమా జోడుగుట్టములబండిపై
విహారార్థమాటతోటకు వెడలుదము. మీ కచ్చట గలవెంత
లనుఁ జూపెద. మీకు బాగుగా విశ్రాంతి కలుగును. అందలి
మలయమారుతమువలన దారిబడలిక తగ్గుటయే కాక యాకలి
దప్పిక లడగును. కనులకానందము మనసున కులాసజవించు
నని వచింప రా జామెతో బండియెక్కి యుద్యానపనమునకుఁ
బోవుచుండెను. నాగాంగన బండి తోలుచుండెను. వ్రజ్ఞ
సాగర చంద్రప్రభ లాశకటమున నొకరిప్రక్క నొకరు
కూర్చుండిరి. వార లేగుచుండ బాటకిరుప్రక్కల నన్నని
తెలుపు గాగరాలను చొక్కాలనునాని, నడుమునకు పటకాలు
ధరించి, శిరమున నాగసర్పాభారణమును తాల్చిన నాగకాం
తలు నిలువఁబడి తమకరమును శిరమునకునెత్తి జోహారులొన
రించుచుండిరి. మధ్యమధ్య యీశకటమును నాపించి చంద్ర
ప్రభ తనపనికత్తెలు సరిగా పుష్పలతలకుఁ జేయవలసిన
సంరక్షణచేయుచున్నది లేనిది పరీక్షించుచు లోటుండిన వన
పాలకులను చివాట్లు పెట్టుచు వారు చేరవలసిన గమ్యస్థానము
సాయంకాలము నాలుగుగంటలకు చేరిరి.

అచ్చట నలుచదరమై యెటుచూచిన పండ్రొండుగజ
ములు నిడివి పొడగు గలిగి నావణాశ్వుచే నిర్మింపఁబడిన పావం

చాలు గచ్చచెఱువొకటి కలదు. దానిచుట్టును గూర్చుండుట కనవగసోఫాతీనెలును, వాటిపైన మెత్తని పఱుపులుకలవు. అతినైలకు కొద్దిదూరములో గులాబి, చామంతి, కరవీరము, సంపెంగ, హిజ్జోఱ (మచ్చథ బొణము) మందారము మున్నగు చిన్నిచిన్ని మొక్కలు కుండ్రయందును, విడిగ భూమియందును పాతబడి యుండెను. పుష్పములతోఁ గూడిన తీగలతలు కొన్ని గచ్చసోఫాతినైలుపైఁ గలపందిరి పైకి ప్రాకి పొదరిండ్లగతిగా నుండెను. ఆవనమం దచ్చటచ్చట పెద్దపెద్ద మౌనిస్తంభములు కలిగి వాటిపైన తలకు కూజాలాను కొనిన తెఱంగు కొన్ని స్త్రీ చిత్తరువులు, కొన్ని బాకాలూదు చుండిన తెఱంగున బాలికావిగ్రహములు, కొన్ని తెక్కలు విప్పుకొని యెగురుటకు సిద్ధముగానుండిన నానాపక్షుల ప్రితిమలు, గుఱ్ఱపుముట్టలు ఏనుగుతొండములు మున్నగు మృగజాతుల శిరముల చిత్రము లమర్పబడి యుండెను. ఈ గచ్చ కొలనుదగ్గఱ యొక యంత్రము కలదు. ఆయంత్రము తిప్పిన బాలికావిగ్రహములు పాడుచు నాడుచు కూజాల నుండి బాకాలనుండి నీరు చిమ్మును. పక్షులు కూయుచు తెక్కలాడించుచు జలములను నోటనుండి తెక్కలనందునుండి చిందించును. గజహయాది శిరము లాడించుచు నీటిని చిమ్ము చేయును. వృక్షశాఖగతిగా నిర్మింపఁబడిన స్తంభములపై విద్యుద్దీపపుబుట్లు వ్రేలుచుండును. ఒకరు, ఇద్దరూగుటకు పీటయ్యెలలు, సోఫాయ్యెలలు, కూడ నాయుద్యానవన

మందుండెను. చిలుకలు, హంసలు, గోరువంకలు, నెమళ్లులు మున్నగు పక్షిజాతి దుప్పి, లేడి, మున్నగు నిజసాయకరమైన జంతువులూ వనమందు వినోదార్థముగా పెంపబడుచుండెను. వీటినిన్నిటిని నాగరాజనందన సృసనందనునకు జూపుచు క్రీమముగ గచ్చుచెఱపుగట్టుచంటియున్న సోఘాచేతకు గొనివచ్చెను. వారలిరువురా సోఘాతిన్నపై గూర్చుండి సుతోషముగా, సభాషించుకొనుచుండగా నృపురిబుద్ధిచాతుర్యము గనిపెట్టటకై యహిరాజు పట్టితేరికాకొలచు చూచి చనుత్కారముగ నిట్లు వచించెను.

ఉ. సారగుణాధ్య! కర్జురపు 1 సారసముల్ నుమి, 2 సారసహమా 3 సారసముల్ రుచింగొలుపు |

పక్షిజ్ఞా 4 సారసమే, చెలి ! నీదువక్త్రమా
5 సారసహమాను, కన్నుగవ 6 సారసపత్రిములే, వచస్సులో
7 సారసయుక్తమే, నడక 8 సారససామ్యము, నాభియెన్నగా
9 సారసమద్ది, లేనగవు 10 సారసమాహవా !!! యిన్ని నీకడన్
సారసముల్ చెలంగగను | సారసమొందును రెండుకల్లజ్ఞా
సారసమేమియందమయి | సా, రసమై, రసమెట్లు చూపెడన్.
(తాత్పర్యము) చంద్రోపభ రాజునుద్దేశించి శ్రేష్ఠమైనగుణము కలవాఁడా! 1 బంగారపు తామరపుష్పములు 2 పాలతోసమానమగు 3 మంచిసోఘికల 4 కొలనునుమాయనిబల్క, నృపుడు (చంద్రోపభతో) చెలి! నీయొలుము 5 చంద్రుఁడా, కన్నుగవ 6 తామరలేకులు, నలుగురు 7 అమృతతుల్యములు, నడక

8 హంసతీరు, నాభి 9 కొలను, లేనగవు 10 చంద్రీకాంతి.
ఆహా! ఆహా! ఆహా! యిన్నిసారసములు నీకడనుండ నొకటికెం
డు సారసములుగల యీకొలనేమి శృంగారమై నీకంటె నేమియ
నురాగము చూపగలదని వచించెను.

చంద్రీ—(నవ్వుచు) ఆర్యపుత్రా! మీకు ప్రజ్ఞాసాగరుఁ
డను నామధేయము సార్థకమైనదె.

ప్రజ్ఞా—చెలీ! నీకుమాత్రము చంద్రీప్రభయను పేరు
తగియుండలేదా?

చంద్రీ—సఖా! ప్రజ్ఞాశబ్దమునకర్థము బుద్ధియని కల
దు. సాగరమన సముద్రము. అనగా బుద్ధియంచు సముద్రము
వంటివారనిభావము. కనుకనే సారసశబ్ద మంతచక్కగాసమర్థిం
చినారు. కావున మీకాపేరు కలిగినది.

ప్రజ్ఞా—చెలీ! నీవచనంబులు నాయెడయెట్టులో నీయం
దును నట్టులే. ఎట్లంటివా? ప్రభయన కాంతి. నీశరీరము చంద్ర
కాంతియుతమైనది కాన చంద్రీప్రభ యనిరి.

చంద్రీ—దేవా! దానికేమికాని,
ఉ. రంగుగంగంతులేయుచు, హా । అంగుగఁజూచుచునాడుచుం
డుసారంగముచూచితేయదె ద! రాధిన!

ప్రజ్ఞా—(పెదవులువిఱచుచు) చూచితియేమివంతి? । సా
రంగమునేలునెన్నెడ, వి । రాజితమాముఖమెంచనెందు 2 సా
రంగమె, యింద్రీనీలమటు । రాజిలునాకురురాజమెన్న 3 సా
రంగమె, జగ్గునిగ్గులల । రారెడు సౌష్ఠవమైనమీను 4 సా

రంగమె, ఆలకింపమధు | రంగునాదమెసంగువాక్కు 5 సా
 రంగమె, స్నిగ్ధమద్దముతె | అంగుచెలంగెడిచెక్కుదోయి6సా
 రంగమె, కల్లులేదనెడు | లాగుననొప్పెడుకొనుఁజూడ 7 సా
 రంగమె, మూజగత్రయి | లట్టివఘామణులందునీవు 8సా
 రంగమె, యేగృహంబునమెలంగెదోదానికిఁగాంతిగూర్ప9సా
 రంగమవొదువందున త | లంప నినుగనువారిన్లెల్ల 10 సా
 రంగమునెత్తియెక్కిడి శ | రావళితోవడిముంచియెత్త 11సా
 రంగప్రభుండు, దాననెగి | రాడెడియాపురుషాళియాట12సా
 రంగమునందురంగమటు | రంగుగఁగన్నడునద్దికాని 13 సా
 రంగసునేత్ర ! వింతగుహా ! రంగుకురంగముగంతువింతయే

1 (తాత్పర్యము— చంద్రప్రభ రాజునుద్దేశించి రాజా!
 చిత్రవిచిత్రముగగంతులేయుచు, చమత్కారముగా నాడుచున్న
 సారంగము (జింక)ను చూచితిరాయన, రాజం దేమివింతయున్న
 ది? ఏనుఁగులేదా, రాజహంసగతిగాఁ దనరిన నీనడకలు 2 చం
 ద్రుఁడులేదా, పద్మముతోఁదుల్యమైప్రకాశించు నీమోము 3 మే
 ఘములేదా, తుమ్మెదవలె కాలునల్లనైన నీశిరోజవంక్తి 4 బం
 గారములేదా, పుష్పము (అనగా రంగునబంగారమును సుకు
 మారమున పుష్పమును) బోలినయందమగు శరీరము 5 కోకిల
 లేదా, చిలుకవంటి వినుటకింపైనపలుకులు 6 కర్పూరముతునక
 లు లేదా నున్నగా నద్దముతెఱంగునఁ బ్రకాశించెడు చెక్కులు
 7 సింహముకుండుగతిగా నున్నదో లేదో యనఁదగిన నడుము
 8 రత్నము లేదా, నగయనవచ్చు నీన్నీమూడుజగములందు

గల స్త్రీలందరిలోన 9 దీపములయొక్క సమాహమంతకాంతి నిచ్చునో యంతకాంతి నీవు వసించుగృహంబున కలుగును. నందుచే నినుఁగాంచినవారిని 10 చాపమెత్తి బౌణసమూహముతో 11 మన్మథుఁడు ముంచియెత్త పూరుషు లప్పు డాడయాట 12 ప్రసిద్ధమైన నాట్యరంగమునందు నాట్యమాడు తీరుగా 13 లేడివంటి ముంచినేల్రీములు కలదానా ఆ యాట వింత చమత్కారముగా నుండునుగాని జింకయాటయం దేమి వింత యున్నది యనిభావము.)

చంద్ర—మహాభాగా! నే నుపయోగించునది ఒకటే సారంగశబ్దము. తమ రాసారంగము నెన్నిరంగులుగా మార్చినాయంగసముదాయముతోఁ బోల్చిరి. మనుజులలోఁ గూడ నిట్టి మహాపండితు లుండిరా యనుసంశయము నేటితో నాకు తీరినది. ఈప్రకారముగా వారలు సంభాషించుకొనుచుండ నొక్క నాగాంగన యొక వెండిగిన్నెలో మధువును దెచ్చి చంద్రప్రభ కొసంగెను. అదిగొని యరగపుత్రిక రాజపుత్రునితో నిట్లు వచించెను. ఆర్యపుత్రా! యిద్దానిని స్వీకరింపుడు. ఇయ్యది మధువు, దీనిని గొనుటవలన తమశరీరమందలి బడలికను పోగొట్టి యుత్సాహమును గొల్పి మంచి శక్తి నొసంగుననెను. అందుపై రాజనందనుఁ డతిదీనముతోఁ జెలువా! నన్నేలబలవంతపెట్టెదవు? నాకీవాసనగిట్టదు. నేన్నేఁడును ద్రాగియెఱుంగను. నన్నిందులకు తీమింపుమనగా నహిరాజమహిత రాజేంద్రా! నాతోఁ నీకు జెలిమి వలయు

నంటివా? యియ్యది స్వీకరింపుము లేదంటివా? అపైన నీచిత్త
మనఁగా గాంచీపురాధీశుఁ డామె చుబకమంటి మచ్చకంటి !
నే నంటరానివస్తువిద్ది. అట్టిదానిని నన్ను పానమొనర్చుచుని
నిర్బంధించుట నీయట్టివిజ్ఞానికిఁ దగునా? మధ్యపానము మహా
పాపములలోనిది యని యెఱుంగనా? అని వచింప, నామించు
బోఁడి యిట్లునియె. మేము చెప్పినపని మీరు చేయకున్న
మీతో మాకు సంబంధమెట్లు కుదురునని గూఢఁగవీక్షణము
లాక్షితిశత్యపైఁ బ్రసరింపఁజేయఁ నాతఁ డంతకంటె వింతగా
బూడఁజూచెను. ఆచన్నెలాడి యామధువున్నగిన్నెను క్రొన్న
న రాజునత్తినినైచి యటనుండి లేచిపోయెను. వెంటనే కొం
దరు నాగాంగన లారాజును నత్తికొనిపోయి చెంతనున్న కొల
నులోఁ బాఱవైచిరి. ఈనాగాంగనకై మున్నీనరనాథుఁడు
శంకరునిఁగూర్చి యెచట తపస్సుచేసెనో యా నాగచిలము
చెంతనున్న కొలనులోఁ అందుండి యాతఁ డాశీరముచేరి తన
శరీరము మూ చూచుకొనఁగా తేనెవాసన కొట్టుచుండెను.
ఆహా! యేమీ? యీవింత! యాదంతిగమన నన్ను త్రొగ
మని వచించినది తేనెకాని కల్లుకాదు. మధుశబ్దమునకు కల్లు
గాక తేనెయని కలదది గ్రహింపక నెంతమోసపోతిని. అది
గాక యీ కాంతచెంతకే తెంచునపుడు ఋషీంద్రుఁ డాశిన
వచనంబులుకూడా మఱచితి. ఆతఁడు పన్నగనన్నెలాంపు
చెప్పినపని చేయవలసినది. లేకున్న మీకు ముప్పు వాటిల్లు
ననియె. ఆహా! విధివశము దాట నెవరితరము! లేకున్న చేతి

కందినఫలము కాలితో వోసుకుందునా? నాయట్టి మంద భాగ్యుఁ డీయీజగత్త్రయంబున గంచుకాగడును వెతకినను గానరాదు. దేని నిమిత్తము రాజ్యమంతయు ననుజునికిచ్చి, దేనికై యీ యరణ్యములందు శామూలాది మృగసంచయంబునకు వెఱుఁగొందకఁ జూచి, దేనికొఱకై లహర్నిశాదు లీ యరణ్యమున తపమాచరించి పడరాని యిక్కట్లుపొంది నాగ బిలము వొచ్చితి యప్పులఁతిని, యాకప్పుటగంధిని, యా యొప్పులాడిని, తప్పక కలనుకొని చివటకు ముప్పు చెందితి నాహా! యని పరిపరివిధంబుల శోకింపఁజూచెను.

ఇట్లు కొంతవడి దుఃఖించి యూటడించువారు లేనికతంబున దాని నాపుకొని యిట్లు తలంచెను. నాగకాంత చెట్ట లేకుండ రాజధాని కెట్లువెడలుదును? నాయనుజుని మోమిట్లు కందును? నాసచివునితో నెట్లు మాట్లాడుదును? పురజనుల కేమిజవాబిత్తును? ఎక్కడనాగాంగన యెక్కడనరనాయకుఁడు? తగుదునని యామగువ చెట్టకై యాసించుట “యుట్టెకెగరలేని వాఁడు స్వగఁమున కెగురుట”కు యిత్నించుటేకదా యని నన్నుఁజూచి నలుగురు నగుదురు. మున్ను నాయందుఁగల గౌరవమా పోయి నగుబాటు చెందుట పూలమ్మియూరను కట్టెలమ్ముటవంటిది. ఇట్టి నగుబాటొందు బ్రతుకుకంటె మరణమే శరణమని యెంచి మనసార శంకరునిఁగూర్చి కడసారి ప్రార్థన మొనరించి గుఱాలున నాకొలనులో దూఁకజోయెను.

అప్పు డాకసమునుండి యొకవాక్కివిధముగా వినబడెను. రాజా! వలదు, వలదు. నీతోందరపా టింతకుఁ దెచ్చినది. 'నీతోనేగినతాపసి యాతనిశిష్యులు నాగకన్నియలమాటలువిని వారిచెట్టపట్టి యెట్లునుఖించుచుండిరో యెఱుంగవుకాఁబోలు. కానిమ్ము. మించినదానికిచింతించిన లాభములేదు. పాణములు త్యజింపవలదు. మరలొకవత్సర మిచ్చోటనేమునుపటివలె శంకరునారాధించుము నిన్నాయుచతి యీస్తలమునందు కలను కొనినిన్ను పార్థించును. నీకువదివేలేండ్లాయువు కలదు. మీకిరువురుసూరులానుమ కోమలియందెజనింతురు. నీకుమృతిలేదు. నీవుదేవగణములలోఁజేరి యాయంగనతోఁ బాతాళమునకు వెడలెనవు. నేను శంకరుఁడను. నీయిష్టదేవతముననివచించి యంతర్ధాన మొందెను.

అంత నాభూకాంతుఁడా కాంతారమున నొకసంవత్సరము ఘోరతపమాచరించుసరికి యొకనాటియుదయమున చంద్రవ్రభ నాగబిలమునుండివెలువడి కాలెందలునందడింప కరమున కంకణంబులు గాజులుధ్వనింప మువ్వలొడ్డాణంబులేఁ గానునగాంతులుప్రసరింప నవరత్నయుతములైన హారములురమున దాండవమాడ చిఱునవ్వుమోమునదొల్కొడ నాఁజేనిపాదారవిందములయందువ్రాలి యిట్లువచ్చిచె. ఆర్యపుత్రా! మీకునాయుదుఁగలప్రేమను బరీక్షించుటకై యిచ్చిన మధువును సుజ్ఞగించుట ధర్మమగునా?

పృజ్ఞా — ఏవగించినంతమాత్రమున నన్ని టులొనరించుట న్యాయమగునా?

చంద్ర — దేవా! నాతప్పుక్షమింపుడు. అయినది అయి పోయినది. నన్ను స్వీకరించి మీదాసిగానేలఁ గోరెనను.

పృజ్ఞా — మఱలనన్నెటకు దోయుటకు?

చంద్ర — మహాశయా! అట్లువచింపకుండు. చేసినయవ రాధమునకు సిగ్గుజెంది సగముచచ్చి మీచెంతకరుదెంచిన యింతిని పరాధవించిపంపుటమీయట్టియుచితజ్ఞులకు ధర్మముకాదు. నేనుమీకునీతులుకలుపుట బృహస్పతికి బుద్ధిచెప్పుటవంటిది. మహాత్మా! మీరంగీకరింపకున్న మజ్జనకుఁడునన్ను విషముచే జంపినేయుట యథార్థము. ఇది శంకరునియానతి. మీరభయ హస్తమిచ్చునటకుమీపాదములను విడువనని నాగరాజదూహితనరవాధునిపాదములందు నాలి పడియుండెను. రాజచిటునవ్వుతోనామెరులేరనెత్తి మత్తకాశిని! నాచిత్తమునందుగలకోర్కె పరిపూర్ణముగాఫలించినది. లెమ్ము మారాజధానియగు కాంచీనగరమునకేగి యచటమరల భూభారంబుపూని భూలోకసౌఖ్యములనుగొన్నయనుభవించి పదంపడి నాగలోకమునకు వెడలుదమనిపల్క వలెయనినానగమహిళ నరనాధునియజ్జలనుండి లేచెను. వారిద్దఱునాగరాజపంపిన నాగరత్నమను రథముపై నధిష్టించి కాంచీపురోన్ముఖులై వెడలిరి.

కాంచీపురవాసులు ధరాధిపురాకకు సంతసించి యానంగతి ననుజుండగు నందివర్ధనునకును, మంత్రియగు బుద్ధిసాగరు

నకెఱింగించిరి. వారలదివిని యానందముతో నాదంపతుల నిద్దఱి నెదుర్కొని, యంతఃపురమునకు గొనిపోయి రాజమర్యాదల వారికిపరిణయంబుగావించి తిరుగరాజ్యాభిషేకమొనర్చిరి. ఆనా గకన్యకామణితోనృపశిఖామణి యిర్వురుసూతులనుపడసి, పది వేలేండ్లు ప్రజారంజకముగాబాలించి నాగలోకమునకుఁ జంద్ర ప్రభతోనెడలి జరామణంబులేనిదేవతాగణములతోఁజేరి సుఖించుచుండెను.

హైందవసుందరాంగుల కథలు.

సుందరసేన—మందారవతులు.

శ్రీమంతంబై సకలసంపదలకాటవట్టై యొకానొకకాల మందు హిందూదేశమునకు దిలకంటై యలరారిన యుజ్జయిని యను నగరంబుకలదు. యాచకకోటికిఁ గల్పవృక్షముగను దీనులనుబాలింపదైవముగను, ప్రజలకు ధర్మదేవతగను నవతరించి న విక్రమాంకుని నాలవపురుషాంతమువాఁడగు ననంగసేనుఁ డానగరమునేలుచుండెను. ఆతనికి సుందరసేనుడను నందనుఁడునుండెను. ఈరెండయును జయత, వసంత, రతీకాంతుని మీరియుండుటచేఁ జెద్దలెంచి సౌందర్యాతిశయమునకుఁ దగినటుల సుందరసేనుడని నామమిడిరి. బుద్ధియందు బ్రహ్మస్వ

తిని, విక్రమముననీతిని వంశమూలపూరుషుండగు విక్రమాంకుని, బోలియుండి యిరువదివత్సరముల ప్రియుడై యుండిను. తండ్రి కొంతభుజభారముతగ్గించుకొనుటకో యనునటుల కుమారునకు యువరాజపట్టాభిషేకమొనర్పించెను. ఈతఁడు రాజకీయ విషయములందు జనకునకుఁ గుడిభుజమై చేదోడువాదోడుగ నుండి చక్కగకార్యములు నిర్వహించుచుండెను.

ఇట్లాయువరాజు హాయిగా కాలము పుచ్చుచుండ నొకనాఁడాకసేవకుడరుదెంచి యువరాజునకు నమస్కరించిదేవా! మీదర్శనార్థమై గ్రామవాసియును రత్నవర్ణకుడునునైన శంఖగుప్తునితనూజుండగు చక్రిగుప్తుడువేదియున్నవాఁడు సెల్లవైన నాతనిని లోనికిఁగొనివచ్చెదనన వల్లెయనియువరాజువచించెను. అంత గొంతసేపటికిచక్రినర్మ లోనికిఁబ్రవేశించి యువరాజునకు జక్రనిస్వర్ణవిగ్రహమొకటియొసంగి యిట్లువచించెను. దేవా! నాకీవిగ్రహ ముజ్జయిసీపుష్కరతటాకమున నీమలాడుచుండగా దొరికినది. దీనిసౌందర్యమునకు, వెలనిర్ణయింపరానివిలువకు, సంతరించి మీయట్టిరాజాంతఃపురములలోఁ బూజింపఁదగినది కాని మాయట్టి సామాన్యసంసారులలోపల నుండుటకుఁ దాహతులేనిదియగుటచే మాజనకుని యానతిపైయిది తమకర్పించుటకుఁ గొనివచ్చితినిని పలికెను. ఇయ్యది తమదేవతార్చనగృహమంబొక స్వర్ణపీఠముపైనుంచి పూజించి నిత్యనైవేద్యధూపదీప మూసనహర్నిశఁజేయించగలంనులకీసేవకుఁడర్థించు చున్నవాడు. తరువాత మీచిత్తమున యువరాజు విగ్రహచాతుర్యమున కా

నందించి యీవిగ్రహమెత్తు కానులనొసంగమని తనధనాగారా
భివతికొకకమ్మ వ్రాసెను. చక్కగుప్తుడదిచూచి స్వామీ! నాకు
ధనమక్కటలేదు. మీదయవలన మాజనకుండగు చక్కగుప్తుడు
రత్నవతకుండు. మీనాయనగారు హుజూరునకుఁగావలసిన
రత్నములన్ని మానాయనగారియొద్దనే కొనుచుండును. ఆకా
తా దయతోవాలాగున సాగనిచ్చుటయే పదికోట్లరూప్యము
లొసంగినట్లు సుతసింఛెదననిబలికి రాజునద్ద సెలవుగైకొని యి
టికి వెడలిపోయెను.

సుందరసేనుఁ డావిగ్రహము వాగ్రీతబల్లసై నుంచి బాగు
గా దిలకింపజూచెను. ఆకృష్ణపత్రిమ రమారమియొక యడు
గత్తుండెను. దానికి యెడమభాగమునరాధ మేలుముసుంగుతో
నొయ్యారముగా నిలువంబడియుండెను. కృష్ణహొకపాదముపై
నొకపాదముంచుకొని తీరిగానిలువంబడి పిల్లనగ్రోవియూచుచుం
డు నట్లుండెను. ఆకోనివెండిదియై చుట్టురుబంగారు కట్టుగలిగి
కొన్నికొన్నితావులందు కెంపులుస్థాపింపఁబడి యుండెను. కృష్ణ
నకుమహారాజులుధరించుశూన పాదములవఱకు వేల్చుచుండెను.
ఆగౌనుబంగారుసన్నని తేకులతోను నందుండులోపలిభాగము
వెండితేకులతోను దయూరు కాబడియుండెను. కట్టినవసనము స్వ
ర్ణయుతమై కచ్చలతిచక్కగా నేర్పఱుపఁబడియుండెను. శిరము
నబంగారుయుతమై పచ్చలచేతను, కెంపులచేతను, బొదగబడిన
నెమిలిపింఛము తళ తళ మెఱయుచుండెను. నుదుట వెండితేకు
లుకలిగి మధ్యపద్మరాగవ్రతీగగల్గిన నిలువహొద్దు. (పట్టెవర్ధన

ము) కాలుచుండెను. కంఠమున నవరత్నయుతమైన హారము వేలాడుచుండెను. ముఖము కలకలనగుచు, కేగిగంటిచూపులు తనప్రక్కనున్న రాధపైకి పలుపుచుండెనోయనుగతిగా నుండెను. ఆవిగ్రహమును చూచినదాది యువరాజు భక్తిపరవశుడై యొకగదియందు రజితమందిరమొకటి తయారుచేయించి యందీ ప్రతిమనుంచి తానుప్రొద్దుటన్నానమాచరించి పూజించుచు పదిగంటలకు పిండినంటలతోను, సన్నబియ్యమును ముఖోను. దప్పకక్షీరాన్నముతో నైవేద్యమొనరించి పిమ్మట తానుభుజించుచుండెను. సాయంకాలము నిత్యముభజన, భజనానంతరము ఘలహారములొసంగెడి యేర్పాటుకావించెను. ఈతడావిగ్రహమును బూజించుట మొదలెట్లంటిసంపదలభివృద్ధి కాజొచ్చెను. సిరులుపొచ్చినకొలది యువరాజునకు భక్తికూడాపొచ్చుచుండెను. రాత్రిశయనింపబోవునపుడు ప్రాతఃకాలమున లేచి బోవునపుడు గోపాలనూతిని ధ్యానించుటకాక నడుచునపుడు నిర్మలముగాగూర్చుండినపుడు, ప్రతీక్షణమునకూడ శ్రీకృష్ణనామమేచింతనమై యుండెను. ఒకప్పుడాతడు తనయాత్మను వాసుదేవుని పాదారవిందములయందునిలిపి నిమిలతలోచనుడై తదేకదృష్టితో భగవతారాధనముసేయుచు తన్మయత్వమునొంది శరీరస్మృతికూడా తప్పియుండును. అన్నిగుణములయందుసీతడు భూలోకప్రహ్లాదుడను పేరంతట వ్యాపించెను.

శ్రీకృష్ణుడు నైకుంతమున తనభర్మహర్మ్యమున నేడవయంతస్తునందలి ప్రేమాభిమాదపూలపాన్పుపై శ్రీరుక్మిణితో

డ తలాడగ నేర్పటచుకొని పండుకొనియుండెను. భద్రపాదము లొత్తుచుండ, సత్య గంధముపూయుచుండ, మిత్రవింద సురటిపి యుచుండ, జాంబవతి తాంబూలమందించుచుండ కాళిందివీణా రవ మొనర్చుచుండ, నాగ్నజిత్తు పాడుచుండ, భద్ర కప్పురని వ్యాళినిబట్టుచుండ, మధ్యమధ్యరాధ పరిసోసపు పల్కులచేన వి్వించుచుండ, మహానందపరవశుడై యుండుతఱిని రుక్మిణియి ట్లనియెను. మహాత్మా! మీభక్తుడగు సుందరసేనుడు పరిణ యములేకుండ మీపాదారవింద ధ్యాన్నపరాయణుడై యున్న వాడు. ఏలకోమీహారకుంటిరని ప్రశ్నింపగా గోపాలుడందు పై సుందరసేనునకుఁ దగినసుందరి యెవ్వతెయని యోచించు చుంటిననెను. అంతరాధ దేవా! మఱచితిరా! మనమొకనాడు గరుడవాహనారూఢులమై భూలోకముమీదుగాఁ బాతాళము నకు బోవుచుండ సింహభద్రీపము సమీపించితిమికదా? అక్క డ యుద్యానవనములో నాద్యీపాధిపతియగు మందారధాముని కూతురు మందారవతి మీవంటి స్వర్ణరాధాకృష్ణవిగ్రహము నర్చించుచుండుటకనలేదా? ఆభూపనందన యీరాజనందనునకు దగదా? ప్రతియంశమున నారిరువురుజ్జిగా యుండురని నాయ భిప్రాయము!

రుక్మి—(నవ్వుచు) సీయా! మీవలెవధువును పరుడై తుకొని పోవలెనా?

సత్య—అక్కా! అదికాదు. ఒక్కరత్నమిచ్చి కన్యా రత్నమును బొందవలెను.

జాంబ—సోదరీమణులారా! అంతతోదృష్టికాదు. ఓ క్కమణి కిద్దరుకన్యామణులు కావలెను.

కాళి—అదీకాదు. ఏనదీతీటముననో యేవనముననోకన బడిన నసజాక్షిని నెమ్మదిగనాశ్రయించి యింటికిఁ గొని రావలెను.

మిత్ర) — అగ్గిజలారా! అట్లులై నగొంతబాగానే యుండును. అదీకాదు. వరునిడాబుదర్పముచూచి వధువేపరించవలెనట.

అగ్గ — (పెదవివిటచుకొని) 'అబ్బే! అదీకాదు. ఏనోరెండు బక్కయెద్దులనోదుక్కియెద్దులనోహతమార్చి, మిక్కిలిశూరుఁడ ననిపించుకొని చక్కనిచుక్కయగుకన్యను గైకొనవలెనట.

భద్ర) — పోదరీ! నీవుచెప్పిన దొకతీరు. అదీకాదు. ఏమి యున్న లేకున్నను పెండ్లికొడు కందగానితోకయని యాతనిపెండ్లికూతురు ప్రేమించవలెనట.

లక్ష — అంతతోసమాప్తమా? యంత్రితంత్రములునా లుగునేర్చి యేదొకపటతంత్రముచే యంత్రముచుగొట్టు కన్యను స్వాతంత్ర్యముగా గొనవలెనట.

రాధ — (పకపకనగుచు) మీరలువచించినది లోకరివా జు. అదికావదికాదు. ఏకన్యయెవ్వని పరిణయంబొడవెంచినదో యాకన్య ఏన్ననాటనుండి యావరునియెత్తుకొనితిచ్చుచు, నేమిచూపించి వరుఁడు పెద్దవాఁడై నపిదప పరిణయంబొకన్య యాడవలెనట. ఇది యెక్కడలేనిసద్దతియన శ్రీకృష్ణుడు దరహసి

తనదనుడై యిట్లనియె మీమీకుండిన నులికిపాటునుబట్టి మీ
రట్లాడుకొనుచుండిరంతియెకాని వేఱొండుకాదు. అని వచించి
గరుత్మాతునిబిలచి యిట్లాజ్ఞపించెను. ఓయీ గరుడుడా! నీవు
మాయాజ్ఞయని చెప్పి మాయాదేవినివెంటఁగొని, యుజ్జయినీ
యువరాజగు, సుందరసేనునిపై, నామాయచువిడిచి తక్కుల
సందుననాతనిఁగొని తిన్నగా సింహాశదేశపురాజైన మందారధా
మునినందనయైన మందారవతిపక్కలోఁ బరుండఁబెట్టి పిదపని
ర్వృతను మేల్కొనులాగున నొనరించివారల పరస్పరానురాగ
మెట్లుండునో కనిపెట్టితిరుగమాయచే వారలనిద్రపుచ్చియువ
రాజును నెధాస్థానముజేర్చుమనెను. మహాదేవా! మీయానతిసల్లే
కావించెదనని పక్షిరాజుసెలపుగొని కార్యాచరణపరుడై వెడలె
ను. రుక్మిణివాసుదేవునితో నేమిపాపమిది? పూతిఁగావారలను
గల్పకూడదా యట్లానపెట్టుటధర్మమా యనెను. రాధ కృష్ణుని
పై నెట్టుకలువించి మొనటనుండి వీరిగుణములిట్టివేయన నిక్క
మనిసాత్రజితి హేళనజేసెను. జాంబవతీమిత్రవిందలు నిజమునా
గుగా గనిపెట్టితిరిని రాధానత్యలను పొగడిరి. ఆరమణీరమణుల
కెంతవరకనురాగముకలదోయని పరీక్షించుటకుఁగాజోలు భగ
వానునియభిప్రాయమని కాళిందీధద్రాలు వచించిరి. అయినన
యియుండవచ్చునని లక్షణాగ్నజిత్తులు హెచ్చరించిరి. నారాయ
ణుడా నారీమణులసరాగమునకు ముసిముసినగవులు నవ్వుచు
వారితోనిట్లనియె. ఓకాంతామణులారా! ఆయువతీయువకుల
నట్లునల్పుమని యానతిచ్చుటకు రెండుకారణంబులు కలవు.

వినుండు. ఒకటి వారిరువురకొండొరులపై నెంతవఱకుఁ జెలికా
రమున్నదో కనిపెట్టుట. రెండవది యిట్టిమమకారులను ముందు
గాగలవనీయక జాగుచేసినకొలది యొకరిపై నొకరికిపేమి మో
చ్చయి చీకులేక చేవలు తేటియుండును. అదిగాక వెంటనేవారల
నుగల్గిన కథలేనేలేదు. ఉన్ననుచిత్రమేలేదు. నిక్కమని యా
చక్కనాంగులందరు శ్రీకృష్ణునిచెక్కులపైఁ బొడచిరి.

గరుడుఁడు రమాధవునియానతిప్రకారము మాయాదే
నివెంటఁగొని యుజ్జయిశీయువరాజాంతఃపురము ప్రవేశించి
యాతనితనపక్షములనందున నిముడ్చుకొని రివ్వెననెగిరిపోయి
సింహశద్వీపభూపాలున పట్టియగు మందారవతిపజ్జను పరుండఁ
బెట్టి తానొకదోమయై యా యువరాజును బొడచెను. ఆతఁ
డులికిపడిలేచునరికి తనయంతిపురికాకుండయుఁ దనపక్క నొక్క
చక్కనిచక్కెఱబొమ్మ పండుకొనియుండుటయుగాంచి యిదిని
క్కమాలేక కలయాయని సంశయచిత్తుడై యెట్టకేలక్కిల్లు నిశ్చ
యించుకొనెను. ఓహో! నేనుబూతికయైన మెలుకువతోనే
యుంటిని. ఇదికలగాను. కాని యిచ్చటికి నేనేగతిగానేగితిని?
ఇయ్యదియేదేశము? ఈయిందువదన యేరాజనందన? బలారే!
యిదియంతయు వింతగానున్నయది. అని పదిలిమంచముననుం
డిడిగ్గి విద్యుతుదీపములకాంతిని నాదంభిగమన కమనీయతగాంచి
యిదియొకవిద్యుల్లతయో? లేక పసిడిసలాకయో? కాకగంధర్వ
గంధసింధురయానయో? కాదేనిపన్నగవన్నెలాడియో? కాకుం
డిన నమరనారీమణియో? లేకుండినవిద్యాధరాంగనయో? లేదే

ని గరుడకాంతయో యై యుండవలెను. కాని సరనాశీమణిమా త్రముకాదు. వారికిసౌందర్యమెక్కడిది? వారలకి శరీరసౌకు మార్యమెటనుండివచ్చినది? ఈమె నన్నిటకెట్లుకొనివచ్చినది? కొనివచ్చి తానేమియునెఱుంగనిదానివలె నిటులనిద్రించుచున్న యది? ఆహా! ఆడువారిమాయలు హరునికై నను దెలియవు కదా? లేపి సంగతిసందర్భంబు లరయుదునాయేమి? లేపినచో నేమిముప్పువాటిల్లునో? పోనిమ్ములేవక నూరకొందమన్న తెల్ల వారగనేనన్నపట్టుకొని చోరునిగాబంధించిన నేమిసేయఁగలను? నాకు దిక్కెవరు? ఆహా! యేమీ దై నసంఘటన? కానిమ్ము కానున్నదికాకమానదు. ఇందు నేనిప్పటివరకేతప్పు నొనరించి యెఱుంగను. ఇందులకుమాయశోదానందనుఁడెసాక్షి. అతనిదె యీభారము. అనుచు నామగునచెక్కిలి నొక్కెను. తటాలున నావన్నెలాడి కన్నులుతెరిచి చూచుసరికి కట్టెమట నవమో హనాకారుఁడగు పురుషసింహునిగాంచి యేమీ? యీసుందరు ఁడెవఁడు? యిదిరానందనుఁడా? యింద్రీనందనుఁడా? ఆహా! యేమీ? సుందరము? నామందిరమున నీతఁడెట్లుసాచ్చెను? ఇది స్వప్నమా? లేకనిజమా? ఇదిసప్న మెట్లగును? స్వప్నముగా మెరుచునగానుంటికిదా? ఇదియంతయు శ్రీకృష్ణభగవానుని యచగ్రహమై యుండవలెను. (ఆహాజ్ఞప్తికివచ్చినది) ఇప్పటికి సరిగానర్థవత్సరము పూతియైవది. ఆమహనీయుఁడే ఈమహనీ యుని బంపియుండవలె నరసెదగాకయని తటాలున మంచము నుండి డిగ్గెను. అప్పుడు వారల కీక్రిందిసంభాషణము జరిగెను

సుంద—సుందరీ! యిందిరాదేవికి రూపమందున నీడగు నీజేన్మపనందనుని గర్భరత్నమవై ఫలించితివి?

మందా—మందారధాముడను సింహశర్ద్యీపనాథునకు.

సుంద—నీనామపవిత్రాక్షరములు?

మందా—మందారవతి. ఆర్యపుత్రా! మీరెవ్వనివంశోద్ధారణము గావింప జనించినపారిజాతమత్ర?

సుంద—అనంగసేనుడను నుజ్జయినీపురాధీశుని.

మందా—భవన్నామక్షరములు.

సుంద—సుందరసేనుడందురు.

మందా—ఓహో! మహాత్మా! భూలోకమున నర్థిజన పారిజాతంబుని ప్రసిద్ధిగాంచిన విక్రమార్కుని సంతతివారలా?

సుంద—అగును. అతనినాలవతరము వాడను.

మందా—రాధాకృష్ణస్వర్ణప్రతిమ మీకగుపించినదా?

సుంద—(ఆశ్చర్యముతో) ఓహో! ఆప్రతిమనంగతి నీకెట్లు తెలియును?

మందా—నేనడిగినదానికి జవాబునంగుడు.

సుంద—ఆహా! దొరికినది. నాటవోలె నాకై శ్వర్యము భక్తి హెచ్చినది. కాని దానిని నీవెటులెఱుంగుదువో యది తెల్పగోరెదను.

మందా—ఎఱుంగుటకేమి? మీరు నిశ్చయముగా గజ దొంగలు.

సుంద—(నివ్వెరపోయి) అదేమిటి?

మందా—ఏమున్నది; అదిమొదట నాయది. మీకు రమారమి యారుమాసముల క్రితమిది మీచేతికంకియుండ వచ్చును.

సుంద—నేను మ్రుచ్చునా?

మందా—ఇంకనునందియ మేమి?

సుంద—ఎట్టులు?

మందా—ఎట్టులా? స్పష్టముగాఁగనబడుటలేదా? నావి గ్రహమును హరించుటయొకటి అద్దమరేయిని నాయంతిపురిని జొచ్చుట ఈరెండును జాలవా?

సుంద—చెలీ! చోరుడ నేనా?

మందా—అంతియె కాదు జాటుఁడవుకూడ నగుదురు.

సుంద—ఇంకా యంతవఱకు రాలేదే?

మందా—అదిమాత్రమొత? ఊరకున్న నదియు దా పైనదే.

సుంద—నన్నేమిచేయ నెంచితివి?

మందా—చోరునకేమిశిక్ష. బంధనమే

సుంద—నీబాహులతలనే తీగలతో బంధింతువా యేమి?

మందా—మీయట్టి చోరాగ్రేశరుల కదియేనా శిక్ష?

సుంద—మేము రాజాగ్రేశరుల మందుకామందలింపు చాలును.

మందా—తెల్లవాఱునకు నాగెడరా?

సుంద— ఏమోనీదయ. కానీ బంధుకోటిలో జేరిన నన్ను
నన్యభాతలంచుట ధర్మమా? పంటయింట కుందేలుగతిగా నీ
యింటజూచ్చితి. వాల్లంటి! నన్నంటకవిడుచుట ధర్మముకాదు
వినుము,

కం. సుందరి! నీవసితకినే

విందుడనై వచ్చితి, నర । విందదళాక్షి!

విందొసంగి నిలుపుకొమ్మిక

మందారవతియనుపేరు । మాన్యులు మెచ్చనక.

మందారశబ్దమున కర్థమెఱుగుదువా? మందారమనగా
గల్పవృక్షము. కల్పవృక్షము కోరినకోర్కె లొసంగును. కావున
దైవనీతి మునల్ల నీమందిరముజూచ్చిన యీసుందరసేనుని
యతిధిగా గారవించి విందొసంగి మందారవతియను నామధేయ
మును సార్థకపఱచుకొమ్ము.

మందా—(నవ్వుచు) ఓహో! సుందరసేనా! చోరులను
మీరాజ్యమందీ గతిగానే శిక్షింతురా!

సుంద—ఓహో! నాయట్టిచోరుల కదియేశిక్ష.

మందా—పాపమనుభవించుట కష్టమే.

సుంద—కష్టమోసుఖమో యనుభవించునప్పుడేకదా
తెలియుట.

మందా —దేనా! మీకు నామధేయ మేవారలొసంగి
రో సార్థకముగానున్నది.

ఉ. సుందరమైనరూప, మతి । సుందరమైనసుభాషణంబు లా
సుందరమైనదృశ్యము । సుందరమా చయదంబులుంటచే
సుందరసేననామ మది । సుందరమై సరిపోయె

సుంద—

కానియో

సుందరి! నీదుచెల్మైనగ । సుందరశబ్దము సార్థకంబగున్

మందా—దేవా! నాచెలిమివలన మీయొక్కనామమే
సార్థకమగును కాని మీచెలిమివలన నాయొక్కజన్మమే తఱి
చును.

సుంద—అయినచో నేధన్యుడనే.

మందా—మీరననేల? నేనుమాత్రము కానా?

సుంద—మీజనకుండన్యధా చరించిన?

మందా—ఆతఁడట్టివాఁడుకాదు. నామదిననుసరించియే
నడచును.

సుంద—చెలీ! ఆహా! పొజుబాటున చెలీయనుచుంటి
నేమి? రాకుమరీ!

మందా—ఏమీ? ఆకంగారు. నేనంగీకరించినప్పుడు.
చెలీ! ప్రియా! సఖీ! యని బిలుచుటకేమి యధ్యంతరము?
మీకీల్లాలను గానఁటినా?

సుంద—ఆహా! యిప్పుడుగదా పూరాధన్యుడను.
అయ్యయో యేమి పొరబడుచుంటిని. ధన్యత్వమేది?

మందా—ఏమీ యట్లులనుచుంటిరి? ఈమందారవతికి
మరియొకపెండ్లి యున్నదా?

సుంద—కాదు. నాకోరిక నెరవేర్చిన నట్లు తలంపను.

మందా—ఎద్దియో సెలవొసంగుడు.

సుంద—మనస్ఫూర్తిగా.

మందా—మనస్ఫూర్తిగా నననేల? మనస్వర్ణవిగ్రహ గోపాలుని నాక్షిగా.

సుంద—అయినచో నాకు నీయలంకారములొసంగి నాయలంకారములను నీవు ధరింపుము.

మందా—అంతేకదా. అని యాసుందరి తనకుండఁబడిన కంటి, కట్టకాసులపేరు. గజ్జలొడ్డాణంబు, ముఱుగులు, బంగారందెలు కడియములు మున్నగు జవారినంతయు సుందర సేనున కలంకరించి, యాతని బుగారుగోవత్రాడు, మురుగులు చేతులపదివేళ్ళ యంగరములు తానలంకరించుకొని మరియు నారాజకుమారునిపై గల సేలంజరీకండువాను తాగప్పుకొనగా సుందరసేనుడెంతయుసంతసించి యాకాంతచురుకమునంటి నేని పుడుకదా పూరాధన్యుడను. చెలీ! ప్రేయసీ! ప్రియా! సఖీ! మన్మథోహరిణీ! యని పిలుచుటకని వచించుచు నామెయొడిలో శిరముంచుకొని నిద్రించెను. మందారవతి ప్రియా! యెంతలోనిద్రాదేవి మిమ్మువరించినదియని పలుకుచునామె నిద్రించెను. అంత గరుడుఁ డిదేసమయమనియెంచి తనతెక్కలసందు సమతిల నాస్పృహనందనుని నితికించుకొని రివునమింటి కెగసి యుజ్జయినీయంతఃపురములో నెప్పటట్టుల పందిరిమంచముపైఁ పరుండఁబెట్టి తన నిజనివాసమగువై కుంతమునకు వెడలిపోయెను

వందిమాగధులుస్థుతింప సుందరసేనుడు మేల్కొంచెను
తన కట్టెదుటనున్న నిలువుటద్దములోఁ దనరూపమును జూచు
కొనుసరికిఁ దనశరీరమున నారీమణులయలంకారము లలరారు
చుండెను. వాటిపైనమందారవతియును నామాక్షరములు చెక్క
బడియుండెను. రాత్రితానుకన్నది కలయని యూహించుటకెం
తమాత్రమును వానిస్వాంతమునకుఁ దోపలేదు. కారణమేమన
ప్రత్యక్షముగా దనయొడలియందలి యాభాసురాంగి భూషణం
బులు భాసిలుచుండుటయే. అందుపై నాస్పృహనందనుడు నిసి
యందు తాఁగాంచిననాయొయ్యారి నడలయొయ్యారము నావా
ల్లంటి కేగింటిచూపులవిలాసము, నావగలాడినగుమోము సా
గను, అసోగనేత్ర తేఁగ్గానుగ్గివి, ఆసరసిజాక్షి సరసములచ
తురత, యాయొమ్మిలాడినర్మభాషల మర్మచతురత, డెందమున
దలంచుకొని తలంచుకొని వలరాచవాని వాడితూపులకులోనై
పిశాచముసోకిన మనుజునిపగిది యొకసారిసగుచు, నొకసారి
విచారించుచు. నొకసారి యెంతపనిజరిగినదని నానపై వ్రేలిడుకొ
నుచు, నొకసారి మందారవతి! నీయందముచూపవాయని పలు
కుచు, నొకసారి పెద్దనిట్టూర్పువిడచి పర్యంకముపైఁబండుకొని
వెంటనేలేచుచు, ననేకవిధముల నాపసోపాలుపడఁ జొచ్చెను.

ఈసంగతినంతయు యువరాజుగదిచెంగట పహరానిచ్చు
చుండిన భటులుకాంచినవారలై వెంటనే తేనికెఱింగించిరి.
అంత నాభూకాంతుండు తన తనయునిచెంతకేతెంచి యాతని
మేనిపైఁబ్రకాశించెడు భూషణములుగని యావద్యోతాంతము

తెలియఁగోరి పుత్రునిడిగెను. ఆతఁడుదాచకుండ రాత్రిజరిగిన సమాచారమంతయు బూసఁగుచ్చినట్లు తండ్రికి విన్నవించి యిట్లనియె.

జనకా! నీదయవలన నాకేమియునులోటులేదు. వలసినంతధనమా యున్నది. పాలింపవలెనన్న రాజ్యమాకలదు. ఇంతవైభవమున్నందులకట్టి ఖాసురాంగిని యర్ధాంగిగా గ్రహింపకున్న, నివియన్నియును నాకునిష్ఫలంబులే. అది కాంతకాదు. మనగృహమునకు విద్యుతుకాంతి, తరుణికాదు సంసారమును మహాసాగరముననుండి నన్నుదాటించుటకై మనగోపాలకృష్ణుని వల్లజన్మింపఁజేసిన గొప్పతరణి, గోలకాదు మారుఁడు చికిలి చేసి గోవాండ్లపైకి విడిచినకోల, వేయేల నాకదిదారయైన ప్రాణరక్షణ కాధారముకల్పించినదియె, సిగ్గెందులకారెఱుపులాడి, యాకప్పురగంధి తప్పకయొకపక్షములో నాసమక్షముననుండక బోయిన నీకన్నసుతుండు గతానుండగునని నిశ్చయించుకొము నమ్ముమార్యవరా నమ్ముము. అని వెట్టివానివలె విలోకించుటయు వెట్టికృత్యములొనరించుటయు ప్రార్థించెను. ఆరోజు మొదలు కృమముగానన్నపానాదులు తగ్గి కృశింపమొదలిడెను.

కుమారునియవస్థకు ననంగసేనుఁడు పలునిధముల చింతింపఁ దొడంగెను. ఎక్కడిసింహాశము? యెక్కడయుజ్జయిని? ఎక్కడిమందారవతి? పదునైదుధివసంబులలో వివాహమెట్లు జరుగును? ఇచ్చటనుండి యచటకేగుటకే సుమారు రెండు మాసములు పట్టునుగదా? ఈలోగా నాతనయుఁడు మోహం

ధుండై పాణములు పాయనేమో? ఒకవేళపాయకుండిన నెంత శ్రమకై ననోర్చి లంకాపట్టణముచేరి నాపట్టికి తనపట్టినిమ్మని యారాపట్టినికోరిన యాతడేమి బెట్టుసరిచేయునోకదా! ఆహా! దైవమా! నీకృత్యము లమ్మతములు! నీవిలాసము లాశ్చర్యములు. లేకున్న మందారవతిభూషణములు నానందనుని శరీరమందలరారనేల? ఇదియేమిటి? నీచైదమే! కానిమ్ము? అకారణముగా నాకుమారునకు విచారముకల్పించిన నీవు పక్షముదినములలో నానుందరిని నానందనునకుగూర్చి ముదమందులాగున నెందులకునొనరించవో చూచెదగాక! ఆతడు నీభక్తుడేకదా? భక్తవత్సలుడని లోకవిఖ్యాతముగా సంపాదించిన నీబిరుదము నకునేడు కలంకముదెచ్చుకొందువేమో చూచెదగాక యనితా నుచేయునదిలేక భారమంతయు నాస్వర్ణగోపాలకృష్ణునిపైఁ బడవైచి మిన్నకుండెను.

మందారవతి ప్రాతఃకాలమునలేచి తనశరీరమందుఁగల పూరుషభూషణంబుల కచ్చెరువొందుచు రాత్రి తానునుందరసేనునితోఁ గలసిమెలసి సంభాషించినగతియంతయు నిశ్చయమని మనంబుననిశ్చయించుకొనెను. అనుందరసేనుని యుత్తరీయముకప్పుకొని పర్యంకముపైఁగూర్చుండి రాత్రిచర్యలను దలంచుచు నువ్వెళలూరుచు నిట్లుతలంచెను. ఆహా! భుజించుటకు సంసిద్ధముగా నోటియొద్దపెట్టుకొన్న యాహారమును గగిద్దతన్నుకొనిపోయినవిధంబుగా నామందిరమునుజొచ్చి యానుందరసేనుఁ డానందముగాఁబోగుంగించుతఱ నన్నాపాడునిద్దుట పిశా

చదేవత యావహించి పర్యౌకముపైఁ బడవై చిపోయినది. అ
యారె! ఇంకానాయొయారికాడ్డెట్లు నాపజ్జకరుడెంచును? ఇది
కలయందునాయాపురుషసింహుని భూషణములెట్లు నాయొడలిని
ప్రకాశించును? అని వెట్టిదావివలె నగుచు, విచారించుచు, చ
టాలున లేచుచు, మారపిశాచమునకులోనై డెందమానుందర
సేనునిపై నిలిసి, నిర్జీవప్రతిమవలె యామంచమునట్లై కూర్చొ
నియుండెను. మందారవతివేషము ముందుగతిగానుండక యలం
కారములు మారుటయు, నెంతపిల్చినను పలుకకుండుటయు,
వెట్టిచూపులుచూచుటయు చెలిమికత్తియ లావృత్తాంతము తం
డ్రియగు మందారభామున కెఱిగించిరి. ఆతఁడాశ్చర్యచకితుఁ
డై కూతుఁడెంతకేతెంచి యామెను నొడియందుఁగూర్చుండఁ
బెట్టుకొని బుజ్జగించి అమ్మా! యీతొడపులేమిటి? యీబనార
సుకండువా యెచ్చటనుండివచ్చెను? మున్నునీకుగల యాభర
ణంబులేమయ్యె? నిదియంతయు వింతగానున్నయది నాచెంతనీ
సంగతియంతయు దాచక దెలుపుమని యడిగెను.

మందారవతి—తండ్రి! యీయుదంతమంతయు నింద్రజాల
మువలె నున్నది. నేనెప్పటివలె పదిలిమంచముపైఁ బండుకొని
యుంటిని. వేసినతలుపులు వేసినట్టులే యున్నవి. విద్యుత్తుదీప
ములు ప్రకాశించుచు నేయున్నవి. ఒక యెలజన్మనవూరుషుఁడు
సుకుమారుఁడు, సుందరాంగుఁడు, ఉజ్జయినికి యువరాజు, అవి
వాహితుఁడునగు సుందరసేనుఁడను నామముగల రాకుమారుఁ
డు నామంచముపైఁగూర్చొని నన్నులేపెను. నేనుకన్నులువిప్పి

చూచుసరికి నాయెదుట రతీదేవిభతయగు ననంగునివలె నావజ్జను గూరుచుండెను. మేమిద్దఱమొండొరుల నెఱిగించుకుంటిమి. మాయద్దరియొక్క రూపలావణ్యములయందేమి? విద్యాబుద్ధులయందేమి? స్థితిగతులయందేమి? యొకరికొకరు తీసిపోకుండా యుండుటంబట్టి మాజోడుసరిగా కుదిరినదని నంతోషించుకొంటిమి. అంతియెకాదు తండ్రి! గాంధర్వవిధిగా బరిణయమైనదనికూడా యెంచుము. ఇంతయే? నాకాతండు భతగా కున్న నాజన్మనేటితోసరి. ఆతనికి నేభార్యగాకున్న నాతండు కూడ సంతియే. మాకిరువురకిట్టి భాషలుకలవు. మాకొకరిపై నొకరికి ప్రేమగలదు. కనుక నేభూషణములను మార్చుకొంటిమి. ఒకపక్షముదినములలో నాతనిసందర్శనమునాకు లభింపకున్న నీకీమందారవతియను నందనలేదనుకొమ్ము. అని యింక నెవ్వయో మారవికారవతియగు నమ్మదగజయాన లజ్జవిడిచి జనకునితో ఖండితముగాఁ జెప్పెను.

మందారధాముఁడు తన తనయకుఁగలిగిన సంతాపము నకు డెందమునగుందుచు నిల్లుతలపోసెను. ఆహా! యెక్కడియు జ్ఞయిని? ఎక్కడిసింహళము? వీరిద్దఱకునమాగమం బెట్లు? ఇదంతయు నొకపక్షములో జలుఁగుటెట్లు? అట్లుగాకున్న నాబహిః ప్రాణమైనకూఁతుప్రాణములు నిలచుటెట్లు? దానితోడనే లోకమనిచింతించునాతను వదిలేకున్ననిలుచుటెట్లు? ఇదంతయువిచారణీయముగా నున్నయది. అమ్మా! ఇంతతవ్వరలో నీకార్యమెట్లు ముగియునో తెలియకున్నది. అయిననునాకు బాల్యస్నేహితుఁ

దు మనహితముకోరువాఁడును త్రికాలవేదియునగు ఆనందశర్మ
యను ఋషిపుంగవుఁడు కలఁడుకదా యాతనిచెంతకేగి యీ
యుదంతమునంతయు నెఱింగించెదనని కూఁతునునొడినుండిదిచి
బిరానలేచి రాజపుంగవుఁడు మునిపుంగవుని చెంత కేతెంచెను.

ఆనందశర్మ తనశిష్యులనలన నృపాలుని యాగమనము
విని యెదురేగి యుచితాసనమునంబున గూర్చుండనియమించి
యిట్లనియె. రాజోత్తమా! నీరాకయెందులకో యోగదృష్టిని
విచారించితిని. నీకాయుజ్జయినీయువరా జల్లుఁడగుట సర్వవిధం
బుల శ్రేయస్కరమే? ఏమంటివా? మున్ను నీకూఁతురుపూజిం
చు స్వర్ణగోపాలుఁడా యువరాజుచెంగట యర్చనలొందుచు నా
తనిభక్తికిమెచ్చి భక్తురాలగు నీనుత కారాజసుతుఁడు తగుపతి
యనియెంచి వీరలప్రేమాస్పదము లొండ్లరులపై నెటులుం
డునో యనుతలంపున పక్షి రాజుచే నాక్షితిపతికుమారుని నీత
నయపక్కలోఁ బరుండఁబెట్టి మేలుకొలుపించెను. అప్పుడువా
రలొండ్లరులను విలోకించుకొని మోహపరవశులైరి. యొకరి
నొకరు ప్రేమించుకొనిరి. భూషణంబులు మార్చుకొనిరి. అంత
వారలకు నిద్రాదేవతను నావహింపఁజేసి తిరుగ నానరపతికు
మారుని గరుడుఁడు త్రక్కలనిరుకించుకొని యుజ్జయినీయం
దెప్పటి యంతఃపురమున జేర్చెను. అతఁడు మహాభక్తుఁడు.
సుగుణసంపన్నుఁడు. వినయశీలుఁడు. నయశాలి, మిగులసుం
దరాంగుఁడు. ధనీకుఁడు. ఉజ్జయినీయువరాజు. ఏవిషయంబున
నెంచిగనునీకూఁతుకంటె ఒకవన్నె వాసియే యనితలంపవచ్చును.

అందుచే వారల్లిత్తకు సంబంధము ప్రతివారికూనందమే యని ఋషీందుడై వచ్చిచెను. మహాత్మా! వారిబాంధవ్యము నాకును ప్రమోదమేకానీ యిక్కడకు సుమారురెండుమాసములు ప్రయాణముగల యుజ్జయినీయందుగల నానృపనందనుడు పదునైదుదినంబులలో నిటకేగతిగాగలడు? అటులరాకున్న నాచిన్నికన్నియ జీవించుటయెట్లు? అదిలేకున్న నాకీరాజ్యమెందుకు? యీభాగ్యమెందులకు? యీభాగ్యమెందులకు? నేను మాత్రము జీవించునాయని దుఃఖించుభూకాంతునితో మాని యిట్లువచ్చిచె. భూపా! నిన్నాపడచుండి తొలగింపగల నీచెలికాడుండ యేలనడలేదవు? పదునైదుదినములు గడువున్నదికదా? అంతవఱకేల? నేటికైదుదినములున్నది పంచమిసోమవారము ఆరోజుప్రాతఃకాలము పదిగంటలగుసరికి నీయల్లునినీమందిరముననుచుపాడను నాశక్తిచూడుమని నిలువబడి రాజుచూచుచుండగనే మాయమైపోయెను. క్షీతీందుడై మానీందుని ప్రజ్ఞకువంతపడి యీవృత్తాంతమును దనకూతనకుఁ జెలుపనంతఃపురమునకు వెళలిపోయెను.

అట్లు యోగమాయచే ననృపశ్రద్ధయైన ఋషిపుంగవుడు యుజ్జయినీకాసారమున దేలెను. ఈకాసారమునందే స్వర్ణగోపాలవిగ్రహము చక్రగుప్తునకు దొరికినది. అదియేయన యుజ్జయినీయువరాజుపూజించుచున్నది. చదువరులారా! జ్ఞాపకముతెచ్చుకొనుండు. ఈకొలను గట్టనజేరియే యొకవిష్ణాలయము కల

దు. అందీయోగీందుగ్రిడు ప్రవేశించి యామహావిష్ణువు నిట్లు
స్తుతించెను.

—♦ దశావతార దండకము ♦—

శ్రీ శ్రీ మహాదేవదేవా! కృపాపూర్ణభావా! ప్రభా
వా! సుభావా! యనంతా! యతీతా! గుప్తమా! పరంధామ!
'యోనిర్వికారా! నిరూఢా! యహానిర్విచారా! నిరాకార!
ధీరా! సువీరా! వరా! దీపమందార! తైలలోక్యసంచార! నా
ర్మార్గసంహార! యోసుందరాకార! బ్రహ్మాండభండంబు నిర్మిం
గావ బ్రహ్మనై, దానిపోషింపగా నిష్ఠునై, దానినిర్మలమున్
జేయగా నీశునై కాలే దీవేకదా? అప్తదిక్పాలకుల్ సూర్య
చంద్రుల్ నవబ్రహ్మలు నీనై, యేకాదశీదుద్రులనీనై, యా
కాశమునీనై, నక్షత్రములీనై, రేయిబవలీనై, నీవులే
నట్టి చేపట్టులేదేకదా? యచ్చుతా! యద్వితీయా! పరబ్రహ్మ!
నిత్యా! త్రిమూర్త్యాత్మరూపా! సురూపా! మహత్మా! మ
హేశా! మహాభాగ! దైత్యుండు వేదంబులన్ జౌర్యమున్
సన్ని వారాశిలో డాగగా మీనునై యందులోఁజొచ్చి యా
దుష్టునిన్ గూల్చి యవాటినిం దెచ్చి యానల్వకున్ గూర్చి
కైవారముల్ పొంది తీవేకదా? రాక్షసుల్ దేవతుల్ మందార
గ్రావమున్ క్షీరాబ్దిలోనుంచి కవ్వంబుగాఁ జిల్కగా నద్దిము
స్లంగ కూర్మబంబు దాని బైకెత్తి పీయూషమున్ గూర్చి
తీవేకదా? క్షౌరలంబంతయున్ జాపగాజుట్టి నాదానవున్ దం
ప్రివై కూల్చితీవేకదా? యుక్కుకంబంబునందున్ నృసింహుం

డవై యుద్ధనంబొంది జృంభించి హేమాక్షుని గుఱిచేదించి
 భేదించి రక్తంబునున్ ద్రావి ప్రిహ్లాదునున్ గాచి రక్షించితివేక
 దా? పొట్టివై దిట్టనై గట్టిగా నాబలిన్ వేడి పాదత్రయీభూమి
 నధింంచి యొక్కంజచే నాకసంబున్ మరొక్కంజచే ధాత్రి
 నిన్ గప్పివేరంజ నిల్పుంగజో పేదియంచా సురద్వైరిమూఢంబు
 నందుంచి పాతాళలోకంబునం జూచ్చెడతీరుగా దొక్కితీవే
 కదా? జామగ్నుండవై శ్మిత్రీయల్ శీర్షముల్ తెగించి స్వర్గంబు
 కున్ మెల్లుగాగట్టితివేకదా? రామ సౌమిత్ర కై కేయి శత్రు
 ఘ్నులన్ నాల్గురూపంబులంజెంది పితౄజ్ఞచే గానకేతెంచి య
 థాంగినిన్ వేగఁగోల్పోయి సుగ్రీవునిన్ బట్టి యవాల్మిగూల
 గాఁగొట్టి భూపుత్రీనృతాంతమున్ వాయుపుత్రుండు చెప్పంగ
 రత్నాకరంబట్లు బంధించి బంధాధిపన్ బుశ్రమిత్రాది సన్మంధు
 నందోహముల్ జీల్చిచెండాడితివేకదా? రామకృష్ణుండవై ద్రో
 హులం తెగించి కాంతేయపక్షంబునన్ శేరి సంగ్రామరంగంబు హ
 త్తించి యాదాతకరాష్ట్రాళినిన్ బాధింప శ్రేణినిన్ వింతగానాకు
 రుక్షేత్రమందున్ వధింపించి భూభారమున్ బాపి తీవేకదా? పా
 పులన్ బ్రోవగా నాజగన్నాథమందీకలిన్ భౌధదేవుండవై పుట్టి
 తీవేకదా? యింకకల్కవ్యవతారంబునున్ దాల్చిడాల్మిత్తిచేబ
 ట్టి యుచ్చైశ్రవంబెక్కి మర్యాసనీయత్తమాంగంబులన్ జెండ
 వేపూలచెండ్లట్లు లాతీరుకల్పాంతమున్ జేసి క్షీరాబ్ధిలోఁజిన్ని
 మాత్రాకుపైఁబండివిశ్రాంతి చేకొందువీవేకదా? దేవతాచక్రవ
 తీ! లసద్భూతి! నీకీతివనింప నేనెంతవాడన్ దయాసింధు

శ్రీసుందరారామ యాఖ్యన్ గృహంబోవుమా శ్రీరమాధీశః
యీశా! నమస్తే నమస్తే స్నమః

అని యీగతిగామహావిష్ణువును స్తుతియించి ఘంటానినా
దము సత్పెను. చదువరులారా! ఇక్కడ యొకసంగతిజ్ఞప్తికి
దెచ్చుకొండు. సుందరసేనరాకుమారునకు స్వర్ణ గోపాలమూర్తి
నొసంగిన చక్రగుప్తకుమారునకు నాటవోలె మతిపోయి దిగం
బరుడై కనుపించినవారిపై రాళ్ళనుఱువ్రసచు వెక్కిరించుచు
దిట్టచు స్పేచ్చగాదిరుగుచుండెను. అన్న పానీయములయందు
హితవుతప్పెను. అతఁడాసమయమున నామహావిష్ణువుయొక్క
యాలయ సమీపముననుండిపోవుచు ఘంటారవమాలించి లోన
బ్రవేశించి యీగుడియందు జొచ్చిన దెవరు? యీఘంటనెందు
లకువాయించిరి? బుద్ధిలేదాయని మానివర్చునిపై మండిపడెను.
మునీంద్రుఁడు తనయోగదండమునొకసారి యాకోమటివిష్ణుయా
దలయందుంచి యెవ్వయోమంత్రములు చదివెను. ఆమంత్రరాజ
మీతనికణధ్వయంబునజొచ్చినంతనే పరుసముసోకినయినము
బంగారమైనటుల మతిభ్రష్టత్యమనే తమమునుండి విముక్తుడై
జ్ఞానజ్యోతిసలె ప్రకాశించుచు తానునంబరహీనుడనని తెలిసి
కొన్నవాడై మర్మేంద్రియమును వామకరమునమూసుకొని
యొక్కపలుగున నిటివద్దవ్రాలెను. ఆతనిజనకుండగు శంఖగుప్త
మనంబున నద్భుతమునంది యిట్లుతలంచెను. ఏమిది! ఇదినరలో
నీతనిచే గోచిప్పెట్టించలేకపోతిని యిప్పుడింత లజ్జావంతుండగు
టకు గతంబేమియని కుమారునిబుజ్జగించి యడిగెను. అతఁడా

ఋషివరునిప్రభావము తెలిపెను. తనకుమారులకుమాన్విన మతి భ్రమ రాకుమారులకుఁ గుదర్పజాలఁడా యనియెంచి వెంటనే యసంగసేనునికడకేతెంచి వృత్తాంతముతథయు విన్నవించెను. రాజసుందరసేనునిదోడ్కొని విష్ణులయందున తాపసికడ కరు దెంచి సమస్కరించి తనకుమారులకుపాపిగూతనియవస్థనంతయు విశదపఱచెను. సుందరసేనునికై యగు దెంచిన ఋషింద్రుఁడా నందపరవశుడై యాత్రేనితోనిట్లనియె. రాజు! నాయందునీకు నమ్మికకలదేని నీనందనుని నాయథీనమఁదనుంచి యింటికి వెడలుము వారముదినంబులలో నీతనయుని యాతఁడువరించిన తన్వితోగొనివచ్చి యాయాలయంబున నుంచెవసని వచించెను. రాజువల్లెయని యాదేవళమువిడిచి చివమందిరమునకు వెడలిపోయెను. ఋషిపుంగవుఁడు సుందరసేనుని గడ్డయందిముడ్చుకొని యోగమహిమవలన రివ్వసైకెగసి సేంహళదేశాధీశుని తనయయగు మందారవతి యంశఃపురప్రాంగణమునడిచి మందారధామునకెఱిగింప వెడలిపోయెను.

సుందరసేనుఁ డదృశ్యపడి నాడుకలలోఁగన్న మందిరమిదియేకదా? యైన నామందారవతియెక్కడ? యని యోచించుచుండ నాచంచలాక్షి మించుతీనవలె కట్టెమటనిలువంబడి యిట్లనియె.

మందా—ఓహో! అద్దమరేయినియొకముద్ది యలంకారములనుహరించి పారిపోయినచోదులా? పీరేనారాకుమారులు!

సుంద—చెలీ! అద్దమరేయివేళ నీయొద్దకునన్ను రప్పించుకొని నాయలంకారములు, పైమీదియుత్తరీయమును గైకొని, పైగానాచిత్తమునుహరించి యేమియెఱుంగని సంగనాచిగతిగా నన్నెప్పటిచోటనుంచిన మించుబోడివినీవా నీవాచోరురాలవు? నేనా? బలారె! ఇదియేకాబోలు స్త్రీలబాంకుగోడ వూరుపులబాంకు దడితో సమానమనునది.

మందా—ఆర్యపుత్రా! నేనామిమ్ములనునాయంతిపురికి రప్పించినది.

సుంద—సుందరీ! కాకున్న నెవ్వరు? అంతయేల? యిది సాక్ష్యముకాదా?

మందా—దేవా! చోరుసకుశిక్షయండదా? మీరాజ్యమున లేదాయేమి? అందులకై యేకదా మిమ్ములనుగొని వచ్చినది.

సుంద—సఖీ! ఒకేనేరముచేసినవారిలో నొకరినియనగా స్వల్పనేరగానిశిక్షించి గొప్పనేరస్తుని విడిచెదరాయేమి? ఇదియేనా మీరాజ్యనీతి?

మందా—మాదేశపురాజ్యనీతి యిది. గొప్పనేరస్థుఁడు కొద్దినేరగానిని బంధించుటయే.

సుంద—అయినచో నన్ను బంధింతువా యేమి?

మందా—ఇంకాశిక్షించు చుంటిరా?

సుంద—అయినచో దాగిల్లేని?

మందా—మీయట్టివానిని బంధించెడుత్రాళ్ళు నాచెంగట లేవా?

సుంద — ఓహో! బాహులతలతోనా?

మందా — అట్లయిన సులువుగా కట్టువడెదవుకాబోలు.

సుంద — అంతకంటెసులువుగా నిదివఱి తోనే కట్టుబడి యుంటి నెఱుంగవుకాబోలు వినుము. నీయొక్క —

ఉ. చక్కనిముద్దునెమ్మొగము | చారెలమించి కన్నుదోయి, మే
తెక్కగుఱివి నన్నెడలు | తీయనిభాషల సొంపునింపు, ల
మృక్కయఁ సెండిరూపుసాగ | సయ్యలికాంచిన నాడుమారుడే
నొక్కనికట్టివై వనను | నీవికకట్టతలంప నేటికో?

మందా — మీరునాకు చిక్కువడిన యట్లె?

సుంద — సందియమా? వంటయింటకుందేలు తెఱఁగున.
అని యీగతిగా వారలప్రేమాస్పదమును వెల్లడించుకొనుచుం
డ మందారధానుఁ డచటికే తెంచి సుందరసేనునిజూచి యక్క
జమొందెను. ఆహా! యీతఁడన్నివిధంబుల నాకూఁతునకుఞ్చగా
గుదిరినవాడే. ఏమోయనితలంచితి నిదినాపూర్వతపఃఫలమే
యని సంతసించుచు దనయతోనిట్లనియె. అమ్మా! వివాహప్ర
యత్నములు జఱుగుచున్నవి. ఈరేయినే వివాహాదికార్యము
నకు తారబల చంద్రబలములు కుదిరినవట. యోగీంద్రులొన
తిచ్చినారు. అనివెడలిపోయెను. ఆరేయివివాహము పిమ్మట
నిషేకముకూడా జరిగెను. సుందరసేన మందారవతుల యానం
దము వర్ణింపనలవికాదు. దంపతులిద్దఱేకమతులై నారేయిగడ
పిరి. వారిశరీరములువేఱయ్యును నొకటిగా నంటుకొనిపోయె.
సృష్ట్యాదిమూర్తిత్రయములొనొకడైన నీశ్వరుఁడు పార్వతిని

త్యజించలేకయె యొక్కనుఘృతమున కడకర్థనారీశ్వరుడు
గాబ్రబల మనుబలగువారెంతి? ఇదియె మాచనువరులలోచిం
పదగినసంగతి. ఇట్లాతడుజాయతో నత్తవారింట యొకమాస
ముదినములు గడపినపిమ్మట యోగివగునిచే గెల్పింపబడిన వి
మానమున మందారవతి భార్యతోనుజ్జయినికి వెడలెను. అనం
గనేనుడు కోడలును కొడుకునుగారవించి సుముహూర్తమున
తనయునికి బట్టనుగట్టి తానువిశ్రాంతిజెందెను. సుందరసేను
డు మందారనతో రాజ్యముప్రజారంజకముగా బాలించుచు
వలసినప్పుడు సి సూర్యమునకు భార్యతో విమానముపై వెడలుచు
సుఖముగా గాలముపుచ్చుచుండెను. అహ! నమ్మి చేవునికొలు
చువారి కేవిధమైనయాపదలంటును సరికదా కోరికలీడేరును.

హైందవసుందరాంగుల కథలు

విద్యుల్లతా—రామసింగులు.

హిందూదేశమున కుత్తరభాగమున సి ధునదిపై పంజా
బను నొకరాజ్యభాగము కలదు. దానికే పాంచలమని మరియొ
కపేరు. దీనినొకానొకకాలమున దృపదుండచు నృపాలుడు పా
లిచెను ఈతని నూజయేద్రాపది. ఈమెయే పాండుపుత్రు

లగు ధర్మజ భీమార్జున పశులసహాదేవులకు ధర్మపత్నియై భారతగ్రంథరాజములో గొప్పనాయకపాత్రయై కారవలనాశనహేతువున ముఖ్యదేవతయై యొప్పినదని చెప్పవగును. ఆదేశమందు పూర్వమున వరుసగా నేడునందత్సరములు మహాకరువు సంభవించినది. సింధునదికి ఉపనత్తులైన జీలము, చీనాబు; రావి, బీయన్, నట్లజి మున్నగు జీననదులు ప్రవాహములేక నిసుకతిప్పలు బయలుకనుపింపఁ జొచ్చెను. మహావృక్షములు సూర్యకిరణములవేడికి నహింపజాలక నిలువునయెండిపోయినవి. ఈయెండుచెట్లు గాలికి యొకదానికొకటితాపాడి యందుండుయగ్ని బయలువెడలి తక్కినపాదపములనుగూడ పావకునకర్పించుచుండెను. అడవివృక్షములునీరులేక విలచిలదన్నకొని ప్రాణములను విడుచుచుండెను. మనుజులకు ద్రాక్షగుటకు జలములేక బాలురు, వృద్ధులు, స్త్రీలు, పూరుషులొకరిని ప్రేమాతిశయమున గొగలించుకొని జీవములను బ్రాయంచుండిరి. ప్రజలు తమపశుగణంబులకు నీటిసాసంగ లేక “మీకుశక్తిగలగిన మేపుకొనవచ్చును మాయభ్యంతరములేదు. మేమెన్నటికిని దగాయిదాచేయువారముకాము” అని వాటియొక్క అణ్ణులకు గొమ్ములకు ప్రకటన పత్రికలువ్రేలగట్టి సంతకములుచేసి వదిలివేయుచుండిరి. అవి అంబాయని నీటికై యటచి టారుమనిక్రిందపడి గిలగిల కొట్టుకొని యసువులను త్యజించుచుండెను. ఇట్లు ఔమదేవత తన బొట్ట ననేకజీవకోట్లను బెట్టుకొనుచు బాంచాలమును రంగస్థల

ముగా నేర్పఱచుకొని తలవిరియఁజోసుకొని తనయిచ్చవచ్చినట్లు నాట్యమాడఁ జొచ్చెను.

అట్టితఱి యాబదివత్సరముల పయస్సునకుమీఁతిన నా రాయణసింగను నొకరాచవీరుఁడు తనభార్యయగు మానావతియను నామెనువెంటబెట్టుకొని యిరునది పడుకెన్నిదియొడ్లు ప్రాయముగల జనార్థన రామసింగను నిర్వరుపుత్తులతోను బ్రాణసంక్షణార్థము పాంచాలమునువిడిచి బికనీరుసంస్థాన గమనోన్ముఖుండై బయలుదేరెను. ఇట్లాచ్యుద్ధుఁడు పుత్రీద్వయముతో బ్రయవెంటనఁటి నడువఁ దాముచేరజోవు గమ్యస్థాన మొకపూట ప్రయాణమున్నదనిగా సాయంతనమగుటచే వారొక మహారణ్యంబు చేరిరి. ఆననము క్రిక్కిరిసిన మహావృక్షములు కలది దానికిఁ దో డాదనము పూరితఁగలమావాస్య. ఈ రెండుకారణములచేత వాని ముందుజోవుదారి కానరాకుండిరి. మేఘములు గజిఁగినరీతి సింహశార్దూలముల యటపులు, ఉల్లుము లఱిమినగతి, యేనుగుల ఘోరకారములు విడుగులుపడినట్లు కూరమృగములదాట్లు, అంకెలతోనిండి యిక్కారముతోగూడి ఆయనవిమోహింపఁగఁచు భయోత్పాతము గొలుపుచుండెను. అప్పుడు వారలరచేతిని ప్రాణములుంచుకొని యొకరిచేయినొకరుపట్టుకొని యొకగొప్ప తరురాజమక్కింద గూర్చుండిరి. నిద్రాబోయిన దమ్మేకూరమృగము కబళించునోయను భీతిచేత కనులువిప్పుకొని నదైసల పఱికించుచుండిరి. ఇట్లు రెండుమామములుగతించినవి అంతట పెద్దవాడగు జనా

హైందవనుందరాంగుల కథలు

ర్థనసింగునకు గుండెయందు దడపొరంబిండ్లివా శరీరశరణు
 గజవడంకఁ గొంకరవోయినమాటతోఁ దండ్రుతి నట్లనియె.
 తండ్రీ! ఇప్పుడుపెద్దనుంటలోదూకినను తీరనంతచలి నన్నాశ్ర
 యించి బంధపెట్టుచున్నయది. పదినిమిషంబు లాలసించితినా
 నామేనుకొయ్యబారి మాటరాక వాతపూరితమై యమునివీటికి
 ముమ్మాటికి బోవుటనిజము. అనుచుఁ గూర్చొనినవాఁడు జాప
 జుట్టునేలపైఁ బరుండెను. ఆమాటలకు నాతనిపాటునకును దం
 డ్రుభయకంపితమానసాంగుడై యాయద్దమరేయిని నేమిచేయ
 నగునదై వమాయని పరిపరివిధంబుల వాపోవఁదొడంగెను. మి
 గుల ధైర్యశాలియగు జిన్నికుమారుఁ డుత్తరదిశగా దనహస్త
 మునుజూపి తండ్రీ! అల్లదెపెద్దచితి యొకటిమండుచున్నయది.
 రండు మీరేలజంకెదరు. చలికాచుకొనుండు పాంథులారా!
 యనుతెఱంగున నగ్నిదేవుఁడు తననాల్గుచేతులుచాచి పిల్చినతీ
 రున నల్లివృక్షులు నాల్గులుచాపి జ్వాలలుప్రసరింపజేయు చున్న
 వాఁడనెను. నారాయణసింగుధైర్యముతెచ్చుకొని ఆహా! యిది
 భగవానునియనుగ్రహము. కాకున్నసీనడిరేయిని, మనుష్యసం
 చారములేని నీకీకారణ్యమున, బ్రహ్మాండమైన నీయగ్నిగోళమే
 మి? యిదియెవనికల్పితము? తన్నునమ్మినభక్తుల కాపదరాసీయ
 కుండవెన్నంటి యదృశ్యరూపముగాఁదిరుగుచుండెడి భగవానుని
 దయయేని దేవునిపదింబదిగా స్థుతిఁబొందుచు దానుజేతులును జి
 న్నికుమారునికాళ్లును నల్లని నడుమునుబట్టుకొనుమని వారాప్ర
 కారము సాయముపట్టి నడుచు నడుచుదిప్పుచు నెట్టకేలకా చి
 తికడకుఁ గొనిపోయిఁ గూర్చుండబెట్టిరి.

ఆపాదవద్దకుఁ జేరినపడునైదునిమిషంబులకు శరీరమున
కాచితి వేడిమి తగిలి చలి బాధతగ్గి యథాప్రకారముగా జనా-
ర్దనసింగు కూర్చుండెను. కాని యాతని దాడలు చలిచే నొక్కు-
కొని విడిపోవనందున నాతఁ డాచితినుండి మండుచున్న నొక
కొఱివిని జేతఁ గొని చెక్కులు కాచుకొనుటకై యత్నింప
నంతలో నాతనిసుకుమారరూప మొక భయంకరాకారముగా
మారి రక్కసియై బెబ్బులివలె బొబ్బరించుచు, పిశాచమువలె
నటచుచు, భూతమువలె వికృతముగా నృత్యము చేయుచు,
జనకుఁ డనుజ్ఞానములేక జనని యనుభక్తిలేక ననుజుఁడనుబ్రేమ
లేక హూంకరించుచు వారలను మ్రింగుటకు సమీపజౌచ్చెను.
తలిదండ్రులు తమ్ముఁ డొక సెన విచారము మరియొకప్రక్క-
నక్కజమొందుచు నివ్వెరపడి యాభీకరాకృతిని విలోకించుచుం-
డిరి. ఆరక్కసిరూపధారుఁ డగుజనాధానుఁ డొక్కుమ్మడిగా
నాకనంబునకు పక్షివలె నెగసి సభోమాగమంటి వెడలి
పోయెను. ఆపోవువానిని తమదృష్టినుండి తప్పిపోవునటకు గంటి
పై రెప్పవేయక తడేకదృష్టితోఁ దక్కినమువ్వురు చూచుచుం-
డిరి. కొన్నినిమిషములకాతఁడు వీరలదృక్పథములనుండి తప్పి
పోయెను. పాపము వృద్ధులగు నాదంపతులు తక్కినకుమారుని
కాగిలించుకొని యనేకతెఱంగుల విలపింపఁ దొడంగిరి. ఆహా!
విధివిధాన మద్భుతముకదా? ధైర్యబాధ భరింపఁజాలక మరి
యొకతావున దలఁదాచుకొని కాలము గడుప యత్నింప దలం-
పున బయలువెడలిన ముదసలి యాల్కగల కెట్టినివరీతము ఘటి

ల్లినది? యిది యొక యద్భుతవిచారము. ఆకుమారుడు చనిపోయినవాడుకాదు బ్రతికియున్నవాడుకాదు. నిశ్చయముగ చనిపోయిన నింతవిచారములేదు. లోకముతోఁ బాటేయని వారును దుఃఖమును దిగమింగి యూరికుందురు. కాని బ్రతికియుండియు తమ్ము నతిక్రమించి పక్షివలె సెగిరిపోవుటచే వారి విచారము మహాసాగరమై కన్నీటితోఁముచివేసెను. అంత గొంతనేపటికి చీకటితోనమానముగు దుఃఖమును తొలగించుటకు వెలుగుతోదుల్యమైన సంతసముచూపుటకు భానుఁడు దయాద్రీనలంకరించెను. ఆబాలభానుని కింబలసారము వారలపైఁబ్రసరింపగా నదివఱకుండిన కుందుడిఁడువడి యొకవిధముగు వేదాంతజ్ఞానము వారలనావరించెను. అందుపై బుద్ధిశాలియగు రామసింగు తనజననీజులతో నట్లయె .తలిదండ్రులారా! మనకెందులకీవిచారము? కుమారుఁడెవ్వడు? తండ్రియెవ్వఁడు? తల్లియెవతె? యొకరికొకరికి సుబుధమేమిటి? నాటకరంగమున తమతమవేషములనుధరించి కథావలోకమొనరించుటకై యొకచోగుమిగుండి వారివారి నటనాకౌశల్యము జూపి పనిముగియగానే రంగస్థలము నుండి నిష్క్రమించునటుల యీ జగత్తనే నాటకరంగమున మనమందరము నాటకసంఘమును కుటుంబముగాగలసి మనమెంతకాలము జరుపవలయునో సంతపఱకుఁజర్యలంబఱపి గృహమనేరంగస్థలముననుండి నిష్క్రమించుచుంటిమి. నటకునకావేషము ముగియగానే వేరొకవేషముదాల్చి మరియొకకథను వినుపించు తెఱంగునమనముమరియొక జన్మ

మెత్తి యింకొక కథనినుపింతుము. ఇందులకై విచారమేల? ఇది లోకవృత్తము. కాకవిచారించినను లాభమేమి? ఇంతకునాతఁడు గతించినవాఁడుకాదు. ఇప్పుడెట్టులాకస్మికముగా మనలనువిడిచియెగిరిపోయెనో యట్టులె మరలతిరుగ మనలనాతఁడు కలుసుకొనవచ్చును. అని తలినందులినోదాఁచెను. వారునుచేయు నదిలేక నాచితికిపదిగజములలోఁ బ్రవహించుచున్న జిన్నసేల యేటిలోన్నానముచేసి తిరుగపరిశుభ్రవస్త్రములను ధరించి బికసీరుసంస్థానదిశగా మరలప్రయాణమును సాగించిరి.

జరాభరదుఃక మొకవంక. పుత్రశోకాభరమింకొకవంక యుత్పిపాసావ్యధ మరియొకవంక. ప్రయాణబడలికయనేనాధ పేరొకపటకనావహించి యీవృద్ధదంపతులను శవాకృతులుగ నొనరించెను. రామసింగు కౌమారదశయం దున్నవాఁడు కావున నంతగానొగచెడి యుండలేదు. ఇట్లామువ్వురు నిర్వీర్యులై యొకరోజులో ముగించవలసినప్రయాణము రోజున్నరలో ముగించిరి. అనగా బికసీరుపురముచేరిరిని యర్థము. నారాయణసింగు రాజపుత్రుఁడగుటచేతనుఁ గొప్పవంశమునకు జెందిన వాఁడగుటచేతను, పౌరుషశాలియగుటచేతను, జేయజచ్చి నెవరినినర్థించి యెఱుంగడు. ఆపట్టణరాజవీధినుండి పోవుచునాపుర గోవురసౌంగర్యములను, వీధులవిశాలతయు స్త్రీల ముస్తీబు, రస్తాలగుమధ్యగల జిత్రీనిచిత్రీములగు జలయంత్రీముల సోయగము. విద్యుత్తుదీపస్తంభముల శృంగారము విలోకించుచు మెల్లమెల్లగా బోవుచుండిరి. హాయిగాభుజించి యొకరత్నకంబళ

ముప్పై గూరుచుండి చక్కనిపండుతమలపాకులకు సున్నమురా సుకొనుచు బోకలునమలుచు విడియమునువేసుకొనుచు నిర్మలముగ నిర్విచారముగ వీధినిబోయెడి వింతవింతసంగతులువిలోకించుచున్న నొకవణిజుడు దాసగుప్తుడను సార్థకనామధేయముగలవాడు వీరలవిలోకించి చేరబిలిచి ముసలివానితో నిట్లనియె. ఆర్యపుత్రా! ఉత్తమక్షత్రియసంజాతా! మిమ్మునుగాంచ మీరొక గొప్పరాజవంగడమునకు జెందినట్లు పొడగట్టుచున్నది. మీయవస్తనెంచగా దుఃఖభారమునుమోచుకొనుచు నరుడెంచుచున్నతెరంగున గన్పట్టుచున్నయది. ఇప్పుడుమీయాకారమునెంచ దూరప్రయాణముచే బడలుటయేగాక సరియైన నా హారపానీయములులేక డస్సినటులున్నవారు. సరిగానిప్పటికిరెండుహములు ప్రొద్దెక్కినది. కాబట్టి మీరలువిశాలముగు నాయుంటవంటచేసుకొని హాయిగనింతప్రసాదముభుజించి విశ్రమించుడు. మీకుకావలసిన వంటసామగ్రిసంతయు జేకూర్చినాభటుల నియమించెదనని వారినివేడుకొనెను. వారును దాదాపుగా పట్టణముమూడువంతులభాగము సతిక్రిమించివచ్చినవారు. కాని యింతటిచల్లనిమాట వారలతోబలికినవారులేదు సరికదా? ఏపూరనియునుగూడా ప్రస్తాపించియుండనందున జనార్ధనుడు వల్లెయని యంగీకారభావము సూచించెను.

అవ్యాజకరుణారతుండగు నావణిజుడు దగ్గరనున్ననౌకరునకు వారినిజూపి లోనికిఁగొనిపోయి కావలసినసామగ్రినొసంగి యునికివంటకువీలగుగృహమును విడిదియిమ్మని యాహ

పించెను. వెంటనేయాబంటు వారినివెంటబెట్టుకొని లోనికిఁగొని పోయి యజమానుని యానతిచొప్పున నన్నియునమకూర్చి యిచ్చెను. వారువంటచేసుకొని భుజించి బడలికతీరుటకై కొంతసేపు పక్కవాల్చిరి. సాయంత్రము నాలుగుగంటలకా వత్తుకుడు వారినిక్షేమసమాచార మరయుటకై వారుండుతావున కేతెంచెను. జనార్ధనసింగు తనయందుచూపిన గౌరవమునకా వైశ్యశిఖామణిని కొంతసేపుస్థుతియించి పిమ్మట తామింటనుండిబయలుదేరి యీకోమటియింట చేరువరకు తానుబొందినటు క్కట్టులనుదెల్పుచు దనపెద్దకుమారుడు రాక్షసహంపధారియై నభోమార్గమంటిపోవుటదెల్పి పట్టరానిదుఃఖమున గోలుగోలు మని భార్యసమేతుడై వాపోయెను. జాలిగుండిగల వైశ్యుడు రాచకుమారునిపోకకుగుండి డెండంబున నయ్యదిడిందుపఱచి వారితో నిట్లనియె. రాజా! ఏల? యీలీలబేలనై విచారించెదవు? మీకునుమీపెద్దకుమారునకు ఋణముతీరినది. పూర్వజ న్మఋణసంచితముచేతనే దారాపుత్రుల సాబంధముకలుగును ఆఋణముచెల్లగనే యెవరిదారినివారుపోవుదురు. ఇది నై జము.

కం ఋణబంధముచే బశువులు

తనయులు, దారయుగృహములు | తార్కొనుభవి, నా
ఋణమపసరిల్లగననియె

చనుగా నమదారిఁగొని వి | చారమదేలా?

(సుందర సునీతి)

కావున మీరలాతనికై విచారింపకుండు. ఆతనుగతింది నవానిలో లెక్కగావేసికొనుండు. ఒకవేళనాతడా రక్కసిగా పముత్యజించి తిరుగనరాకృతితో మీవద్దకురుదెంచిన మరల మీగర్భమునాయర్భకుండు జనించినవాడేయగు. అయినదయి పోయినది. మించినదానికిచింతించుట మీబోటిబుద్ధిశాలుర కు చితంబుగాదు. చావుపుట్టుకలుజీవులకు ప్రకృతీధర్మములు. ఇటులనే మేలుకీళ్లు, లాభనష్టములు, సుఖదుఃఖములు మున్నగునవి యొకదానికొకటి జతగావుండును. చావనునది దేహమునకుఁగలదుగాని యాత్మకులేదు. జీణగృహమును విడిచి మంచిగృహమందు మనుజుండు ప్రవేశించినగతిగా జీణదేహమునువిసజ్జించి మంచిదేహములో నాత్మచేరును. తనయుండెవ్వఁడు? తండ్రియెవ్వఁడు? మనమొదటికినందనులమై యానందపటచితిమో? మొదలుమనకై కుండుచుండిరో? మనమెందరికై కుండవలయునో? భూమిపై మనుష్యజన్మయే యొకచింత. తరువాత పెద్దవాడగుటొకచింత. తరువాత ఆలను గుడికర్రనుఁ దగిలించుకొను టొకచింత. అపై నబిడ్డలను జంఝూటమున దగుల్కొని సంసారాబుధిలోఁబడి మునుఁగుచు దేలుచునీదాడుబాధ మితలేనిచింత. ఈసంసారవ్యామోహమునజిక్కి తత్పాపకార్యము చేయుదురంతములనలన గలుగు దుష్కృతఫలి తమన్నిజన్మలకై నా దీర్చలేనిబ్రహ్మాండమైన చింత. రాజా! చింతించిచూడగా జన్మయంతయు చింతలదొంతరగా గనుపించుచున్నయది. ఇంకనావంతను నీచెంతనుండిదూరముగాబారదోలి యుదరపోషణార్థమై కఠవ్యమూహింపు మనివదించు నై

శ్యావుంగవునకు నృపపుంగవుఁ డిట్లనియె. మేమీ పురమునకుఁ గ్రొత్త వారము మాకీపురముకొత్తది. మేమెవరిని యాశ్రయించవలెనో తెలియదు. మాయవసర మెవరికివలయునో తెలియదు. అవ్యాజకరుణారసము మాపై బ్రవహింపఁజేసి మమ్మాదరించినభంగి మాకెచ్చటనైనా మంచియునికిజూపించి ప్రవేశపెట్టించగలందులకుఁ గోరుచున్నాను. బృహస్పతినిదాది గొరులచెంగట చేయిజూచియెఱుంగను. సుమారు రెండువందలయేకరమాలభూమికి విసతిదారుఁడను. ఆభూమినేవ్యమునకుదగిన మంచియెట్లు. దున్నపోతులు, నాగళ్ళు పాలికాపులు వారిసేనలుగురుద్ధారులు. సాలునకు నూరుగరిశలఘాన్యము పండించువాఁడను. నాసొలము అజమాయిషీ నిమిత్తమువెడలినచోగుట్టముపైదిరుగుటయెకాని కాలినడకయెఱుంగను. పాడి పంట సమృద్ధిగనుండెడిది. అట్టిది తొమ్మదేసతప్రవేశించి నాకసులయెదుటనే ఒక్కదినములో నెద్దులనన్నిటిని పాలికాపులను బొట్టపెట్టుకొనుటచే సహింపజాలక నెక్కడిసాత్తునక్కడవిడిచి నల్వరము కట్టుబట్టలతోనిలువెడలి వచ్చినారమని విచారింపఁదొడఁగెను. వణిజుఁడు. ఆర్యా! విచారించవలదు మీముఖవర్చస్సునుబట్టియే మీరొకయున్నతనంశీయులని బుద్ధిశాలియగు మాయేలిక ప్రతాపసింగుమహారాజు గ్రహించగలఁడు. ఆతఁడు బహుసంతోషి. ప్రజలను తనశరీరమువలె చూచుకొనువాఁడు తనచురైతుల కిష్టసుఖములుయోదించి తగినసదుపాయములు చేయువాఁడు. భరించలేనిపన్నువేసి యాస్తినిజప్తుచేయించి తన

ధనాగారము నిండించుకొనువాడుకాదు. ఆతనికి స్వంతసేవ్యములేదు. స్వంతసేవ్యముగలరాజు, వతఃకమేముఖ్యముగా బరిగణించి ప్రజలనుపాలించురాజు వీరలిరువురు ధనాకషణకేయత్నింతురుకాని ప్రజాసౌఖ్యముకోరరు. వారల కలిమిలేము లెంచక పీల్చి సిప్పించేయుదురు. ఆకారణమున రాజునకు ప్రజలకుమధ్యగల యచరాగముపోయి ద్వేషముసంభవించును. అందువలన కొన్ని రాజ్యములుపేరుకీతులులేక నశించును. స్వంతవ్యవసాయముగలరాజు తనభూములకే ముందుగాసీరెక్కించుకొనుతలంపున రైతులకుసీరుపోసీయక కట్ట వేయును. దానిపై రైతులకు రాజునకు పోరాటముకల్గును. అందు తేడబలవంతుడుగాన రైతులనుతననాకర్లచేగొట్టించియో తిట్టించియో, గెంటించియో మతేగతినో యవమానపఱచును. దానిపై ప్రజలకీషజనించి యందరేకమై తమయేలికను యమపాలికనుపుదురు. ఇతవాణిజ్యశక్తిగల ప్రభువుకథ వినుడు.

బలరామసింగు కథ.

రాజా! ఈవికనీరుసంస్థానమునకే మూడుతరములక్రితము బలరామసింగు రాజశ్రేష్ఠుడు పరిపాలించుచుండెడివాడు. ఆతనికిద్రావ్యాకషణమం దత్యాశకలవాడు. పెద్దమొత్తముగ ద్రావ్యసంపాదనకు మూలమువాణిజ్యము. పోవుటకు నదియేకారణము. అనియెంచి తనధనముపోకుండగను కొద్దిపెట్టుబడిమీద విస్తారముగా ధనమాజింపనెంచి తనదేశములోనిట్లు ప్రకటించెను. ఈసంస్థానములోబండిన ధాన్యము రాగులు

చోళ్ళు మున్నగుచేరినట్లైనను సంతాననిహద్దుదాటి యమ్మ
కమునకుబోయిన ప్రితిపదార్థముమీద నూటికియూబదిరూపా
యాలు ఎగుమతిపన్ను. పై సంతానమును డి తమసంతానమునకు
నేదిననువచ్చినను నూటికియూబదిరూపాలు ఎగుమతిపన్ను.
ఈప్రకారమునిజమయించి అనరాజ్యసహద్దుకు రస్తాలలో
సుంకమునసూలుచేయుటకు గెట్లనేర్పాటుచేయించెను. దానిపై
నాదేశములోపంశివపంటని దేవయెగుమతిలేక భరనాసిగిల్లి పండి
నయావత్తునరుకు నిల్వఁజేసిరి. అనమయమొచ్చిరాజు పది
రూపాయలకిచ్చుటగలవత్తురు అనగా ధాన్యము రాగులు గో
ధుమలాది బస్తా నొల్లురూపాయలుబొప్పున యావత్తునరుకు
కొని విదేశములకు లాభముపొందుచుండెడివాడు. విదేశవ
త్తువులు తనదేశమునదెప్పించి భరింపరానిసుంకము కూడచేర్చి
ప్రజలకువిక్రియించి దానివలన లాభమును బొందెడివాడు.
రెండువిధముల ప్రజలకుబాధగలిగియుండెడి. కొద్దిసంవత్సరము
లకు నారాజ్యమందలి జనులతిద్రువై భార్యమెడలందుగల
పుస్తెలునహితెంచి రాజునకర్పించెడుగతి వచ్చినది. ప్రతిసంవ
త్సరము భూమిగుత్తకూడ పోటీలుపెట్టించి హెచ్చుచేయుచుం
డెడివాడు అనవసరమైన ఆస్తులు రూల్సు ప్యాసుచేసి యేదో
విధముగ ధనమునుప్రజలనుండి లాగుకొనుటకు యోచించు
చుండెడివాడు ఆహా! ద్రవ్యాకష్టతగలరాజు ప్రజలనుఖ

మోచుగా? ప్రజలనుఖమెంచిన ద్రవ్యమెట్లువచ్చును? దానిపై భ్రాతృకు ప్రభువుపైన నీషణహెచ్చినది. దానిపై వారలు మన మైనాయీరాజ్యమందుండవలె లేదా యీప్రభువైనారాజ్య భ్రష్టుడుకావలె ననియెంచి రాజాజ్ఞలనుమన్నింపక తిరుగుబాటుకావించిరి. అందుపై రాజు వారలనుకాల్పించుట, కారాగారములయందుంచుట, తనదేశమునుండి వెడలద్రోయుట మున్నగు కార్యములొనర్చుటకు బ్రాంధించెను. దానిపైఁ బ్రజలుమరింతచెలరేగి రాజునకుఁ బ్రీతికారమునర్చుటకు సమయమునిరీక్షించుచుండిరి. ఈసంగతి యీరికనీడుసంస్థానమునకుఁ జుట్టునున్న నితరసంస్థానపుప్రభువు లెఱింగిరి. అందులో మిగుల బలాభ్యుదయను న్యాయశాలియగు సింహబలసింగు అనగా ప్రస్తుతప్రభువగు మాప్రీతాచరింగు ముత్తాత జాద్వరజమీందారు దండెత్తినచ్చెను. సోదరులెట్లుయండిరి. రాజుతండ్రినంటివాడు. సోదరులెట్లునంటివారు. రాజుకు బ్రజలకు మధ్య నైరము లండికిగుమాభ్యుకుమధ్య నైరమువంటిది. అనగా నదిగుటుబనైరమనియే యెంచనగును. ఎప్పుడైతేగొప్పకుటుంబములో గలహమునచ్చునో యిరుగుపొరుగుటుంబములవారు తండ్రిపక్షమునో కుమాభ్యుపక్షమునోచేరి రెండవవానిని నొంచకమానరు. ఇది నైజము. ఏమిటిరా? ఆలాగుచేరుట వారల స్వలాభముకొఱకొకటి రెండవది తమకంటెపెచ్చుగా నై శ్వర్యమనుభవించువారల నడుగంటదొక్కట. ఈకారణములచే బిలువనక్కఱలేకయే కలుగఁజేసికొందురు. ఆయిదా

హరణముగా సింహబలసింగు ప్రజలపక్షముచేరి బలరామసింగునునులుపుగా బట్టుకొనెను. తలుపు తెఱచియున్న నింటిలోఁ బ్రవేశించుట యెంతనులువో తటస్థతయున్న బ్రజలమధ్య రాజునుబట్టుట యంతనులుపుకదా? కాని ప్రజలకోరికపై బలరామసింగును నొకయంతఃపురముననుంచి రాజమర్యాదలకు లోటు రాకుండగ గౌరవముకాపాడుచు నాతఁడుజీవించినంతకాలము జాగ్రత్తగా గాపాడెను. ప్రజలు మొదటనే సింహబలసింగుతోఁ దమకక్రమముగావేసిన వృత్తిపన్ను, ఎగుమతిదిగుమతులపన్ను తీసివేయుట, యిప్పుడేశాశ్వతపన్ను యెన్నఁటికిని హెచ్చించని పద్ధతిని తమభూములకువిధించుట యీషరతులకంగీకరించిన బ్రాహ్మణానంగీకరింతుము లేనిచో మిమ్ములనుద్రోసివేసి ప్రజాప్రభుత్వముగా మార్చుకొందుమనిరి. అందులకు ప్రజలకోర్కె నుచెల్లించుపద్ధతిని సింహాసనమధిష్ఠించెను. నాటవోలె నేటివరకు ప్రజారంజకముగా తరతరములనుండి పాలనము జరుగుచున్నది. కావున వాణిజ్యాశక్తిగల ప్రభువులచేతిలోని రాజ్యమునుఖతముగా నుండదు. వారలకుధనమే ప్రధానము. ధనాజనన యందాశగిలరాజు ప్రజలనుపీడించును. దాన వారికి సౌఖ్యముండదు.

ఇది నాల్గవతరము మాప్రతాపసింగుతో, నాతఁడు మమ్ములను గన్నబిడ్డల తెఱఁగున గారవించును. నేను వారలకుఁ గావలసిన రత్నములు నగలు సరియైనవిలువకొనంగుచుండును. వారితాతముత్తాతలనుండి మాతాతముత్తాలనుండి యొకేనమ్మ

కముగా కాతాజరుగుచున్నయది. నేనురేపుప్రాద్దుట యెనిమిదిగంటలకు వారియాస్థానమునకు సుమారు వేయిరూప్యములు విలువగల రతనాలనత్తునొకదాని కొనిపోవుచుంటిని. మీరునాతో మీకుమారుడగు రామసింగును బంపించుడు భగవానునిదయయుండిన రాజానుగ్రహము కలుగుటొత యున్నతదశకు వచ్చుటొతయని వై శ్యుడువచింప జనాదనుఁ డుగీకరించెను.

మరునాడు రత్నవతకుఁడైన దానగుప్తుఁడు రామసింగును వెంటఁగొని విలువగల రత్నయుతమగు నగలతో కోటకు వెడలెను. ఈతనికి రాజాంతఃపురమునకుబోవుట కడ్డేమియు లేదు. బహారీహనుముకలను. అందుచేసితనిని నీతనితోనున్న రామసింగునుకూడ దొవారికులు పోవలదని నివారించియుండ లేదు. ఆతఁడు రాజకుమారునితోఁ దానంతిపురిలో మామూలుగా బ్రతికినముకూర్చుండెడిహాలులో రత్నకంబళముపై గూర్చుండెను. ఈనరపాలునకు విద్యుల్లతయను కుమార్తెగలదు. ఈయనుపదారువత్సరములు కలది. పేరునకుదగినట్లే శరీరకాంతికలది. సంగీతమున అపరసరస్వతీ యనదగును. తమభాషయందు మంచిపాండిత్యముకలది. మిగులపొడగరి. సన్ననిసలాకుగతిగా నుండును. ఈయనుజనని మీరాబాయి నలుబదివత్సరములు ప్రాయముకలది. పండుతమలపాకులవంటి శరీరము, కాటుకకన్నులు, నుగ్గుచుగ్గుల కురులుకలిగి పొట్టియైయొకమాదిరి స్థూలశరీరముగలది. అధ్యాత్మతత్వము కలది. నిరంతరము

విష్ణుపదనేవారత. వీరలిరువురు మాహుకారువచ్చి కూర్చుండ గనే యాతనిచెంతకరుదెంచి వారునుగూర్చుండి యాతనివద్ద గల క్రొత్తక్రొత్తనగలనుజూచుట వాడుక. వాడుకప్రకారమి ర్వురు సాహుకారును సమీపించిరి. ఆతఁడు వారలరాకగాంచి తనవద్దనున్న రత్నాలనత్తునుదీసి యొసంగెను. నత్తునందుకొను టలో విద్యుల్లత రామసింగునుజూచెను. ఆక్రొత్తపూరుషుని యీబిత్తరివిలోకించినంతనే చిత్తముతత్తరింప నత్తునుచేతనుండి జూఱివిడిచి, చేష్టుదక్కి చెక్కులుచెరుర్పయొక్కుమ్మడి తె ప్పవాల్పక నక్కుమారుచివంకదృష్టినిల్పి యట్టెనిలువఁబడెను. క్రిందబడిననత్తుచుమీరాబొయియందుకొని లతా! యేమియీక లత? కేలనున్నముక్కర నేలవిడిచితివియని కూఁతువంకవిలో కింపనామె తనమాటవినక తదేకదృష్టితోఁచూచు భూపకమా రుని యీమెకూడ గాంచెను, కాని నయఁసుమీరినది వయో సుఖముచాలభాగ మనుభవించినది. తత్త్వజ్ఞానమెఱింగినది య గుటచే వెంటనే తనదృక్కుక్కుమారునిదెసనుండి మరల్చుకొ నెను. ఇంతలో భూకాంతుఁడు మాహుకారుచెంతకరుదెంచి మించుతీగపగిది ప్రకాశించుచున్న రామసింగునుతిలకించి యా తని సౌందర్యాతిశయమునకును, శౌర్యాతిశయముతోఁ గూడిన ముఖవికాశమునకును విశాలవక్షమునకును, నాజానబోహులగు నక్కజపడి యావత్కళునితో నిట్లనియె. ఓయీ! యీతఁడె వఁడు? నీతోరాగతంబేమి? నీకీతఁడెట్టిపరిచయుఁడు? అని ప్ర శ్నించెను. సమయమువచ్చునా? యీరాకుమారుని చరితమా

రాజునకు మనసుకలుగులాగున నెఱిగింప తలంపుగలశెట్టి మొట్టమొదటనుండి తావిన్న కథావిధానమంతయు పూసగుచ్చిన తెఱంగున విన్నవించెను. అంతభూకాంతుని యంతరంగముచింతల దొంతరలతో నిండిపోయెను.

దయార్ద్రహృదయుడగు పాధుఁడొకధవసి సింగుతో నిట్లనియె. నీకిప్పట్టననుండియె యింటివెచ్చుము; అంతఃపురక్షేమము, చిల్లరనౌకర్లపై యాజమాన్యమిచ్చినాడను. అతిజాగ్రతగా నడచుకొమ్ము. నెలకుముప్పదిరూయిలు వేతనము. శేబవల్లిచ్చటనే యుండవలెను. మజ్జనభోజనాదికృత్యములు మా హవేళియందే నేర్పొయిచేయించెదను. నీయోగ్యతనుబట్టి నిన్నభివృద్ధికిదెచ్చుభారము మాయది. అనివచించి యాపుడ మిత్రేడు వెడలిపోయెను. ఆతనివెన్నంటి మీరావిద్యుల్లరిలు కూడా నిష్క్రమించిరి. రామసింగునకా భూపసింగునివచనము లంతరంగమున సంతోషతరంగమునలె నుప్పుగఁజూచెను.

పిమ్మట వత్సకుండు సింగును వెంటఁగొని యింటికిగి భూకాంతునివచనంబులు మానవతీనారాయణసింగుల కెఱిగించెను. నారాయణసింగు కుమారునిసేవకావృత్తికిఁ గొంతతడవు చింతాకాంతుడైఁ జీవనాధారమునకు నేలుమార్గములే నందున నొడఁబడి కానిమ్ము దైవమీదారిని చూచినవాడు. మాదినములుబాగుండిన రాజునుగ్రహముకుదిరి హెచ్చుదశకు రావచ్చుచుకదాను? మనసుకుశృత్తి సజుచుకొని వణిజునితో

నిట్లనియె. ఈకష్టవానినభివృద్ధిఁజెచ్చుభారమునీపైనునిచినాననఁ
గా బేహారిమహాబాగని తలయూచెను.

రాజానతి శిరసావహించి రామసింగు జాగ్రతతోఁ దన
నియామకపు కృత్యములు జఱుపుకొనుచు పుడమితేనికి కుడి
భుజముగా నుండెను. రాణినల్ల అమితదయను రాజకూఁతు
వలన నింతంతసరాని ప్రేమయునుగూడఁ సఁపాదించెను. రాను
రాను రాకుమార్తె యగువిద్యుల్లతసింగునకు ప్రేమలతగాను
సింగు విద్యుల్లత కాంతరంగిక మిత్రుఁడుగాను మారిరి.
ఇట్టిఱువు రొకరినొకరు విడువలేనంత స్నేహితులైరి.

భూకాంతుఁ డొకనాఁడు తనపరివారముతోఁ గాంతా
రమునకు వేఁట్టుకై వెడలి తిరుగఁ దాముందుగా వచ్చుటలోఁ
దననగరశ్రమశాసనవాటిక మార్గముగుండాహయముపై రయమున
నరుదెంచుచుండెను. రాత్రి తొమ్మిదిగంటలైనది. ఆశ్రమశాస
మున నుండి యొకఆర్తధ్వని యాత్రేని కిట్లు వినుపించెను. మహా
నీయులారా! దాహషధికముగా నున్నయది. మరణబాధ
సహింపలేకయున్నాను, దయామయులగు నెవ్వరైనా దయ
తో మంచిసీటి నొసంగి ప్రాణము రక్షించుట కర్థించు
చున్నాను. అనెడి రోదనము వినిపించెను. సరపాలుఁ డాయా
ర్తారవము వచ్చుచుండినదెస విలోకింపఁగా నొక పూరుషుఁడు
కొలుతవేయఁబడి విలవిలఁ దన్నుకొనుచు బాధనొందుచుం
డెను. ఎకిమీ డాయెకిరితను నొక్కయవలింపు సదలింప

తెప్పపాటులో నొక్కగంతున నంతఃపురప్రాంగణమునకు వచ్చి చేరెను.

ప్రతాపసింగుఁడు గుఱ్ఱమునుండి డిగి రామసింగును పిలిచి ఓయీ! శృశానభూమియం దొకఁడు కొఱుతవేయఁబడి దాహమునకుఁ దాళజాలక నీరములకై కేకలువేయుచున్న వాఁడు నీవు తక్షణమే జలంబులం గొనిపోయి యాయపరాధి కొసంగి కాపాడి వెంటనే నాకాసంగతి తెల్పుమని యాజ్ఞ యిచ్చెను.

రామసింగు మహావ్రసాదమని రాజాజ్ఞనుశి రసావహించి యొక్కకలశంబుతో జలంబులం గొని యాయెలికి మెట్ట చేరి కొఱుపెనున్నవానివైపున కేగుచుండెను. అనేరస్థునకు సమీపముగా నొకబేల తల వితీయబోసుకొని కూర్చొని గోలపెట్టుచుండెను. ఆమె మిగుల యొయ్యారికత్తై, మంచినడి వయస్సునందు కలదు. ఎక్కడయుండవలసిన యంగపుష్టి యక్కడకలదై యుండుటనల్ల నాపల్లవపాణి యంగసౌష్ఠవ మతిమనోహరముగా నుండెను. మిగుల యెత్తయినది. ఆయంగనను నీసింగు మొదట నయ్యముగా భావించి చయ్యనమొల నున్న కై జారును పైకిఁ దీసి దక్షిణకరమున గుప్తముగా బట్టి సమీపించి నీవెవతెవని ధూంకారముగాఁ బ్రశ్నించెను. ఆమె నాయనా! ఆగసికపై బాధనొందుచున్నవాఁడు నాప్రాణనాధుఁడు, మిగుల దాహపీడితుఁడై యున్నవాఁడు. నాయర్థ శరీరుఁడగు నాతని విడువజాలక మగనితోబాటు మగువ

కడేలోకమనుగతిగా నీతని కాచుకొనియుంటిని. ఆతఁడు గతాసుఁడు కాగానే వానితో సహగమన మాచరించుటకు సంసిద్ధురాలనై యుంటిని. ప్రస్తుతము దాహశాంతి గావింప మీచేతనున్న జలంబుల నొసంగుఁడని ప్రార్థించెను. రాకు మారుఁ డావురుషుని చెంతకేతెంచి నీరు నొసంగ యత్నిం చెను గాని యాతఁడు మిగుల యెత్తుగు కొఱుపై నుండుటచే సాధ్యపడక నుపాయ మరయుచుండెను. అది యియువిద గ్రహించి నాయినా! నీభుజాంతరమున నన్ను నిలిపితివా యీ వారియాతనికిచ్చి ప్రాణరక్షణ చేసెదనని వచింప సింగు వలె యని యామె కోరికప్రకార మట్లు నిలుపుకొనెను. ఆమె యాజలపాత్ర గొని యానేరస్థుని వదనముచెంత బెట్టునట్టిభి నయించెను. కొంతసేపటి కానేరగాని రోదనము తగ్గినదికాని సింగు భుజములపై నొడల్పిన రక్తము మాంసము ప్రవా హముగాబడుచుండుటకు సహింపక నఱ్ఱెత్తి పైకిచూచెను. ఆతనికినాతి భూతమువలె గనబడుటయెగాక యపరాధిశరీరమం దలినెత్తురుకండలనూడఁబెఱికి తినివేయుచున్నట్లు గోచరించెను. ధైర్యశాలియగు సింగు కంగారుజెంది ఓసీ! రాకాసి! యీచీ కాకుపనియేమిటియనికేకవేయుచు నాకామినిమణికాలిని కరము నబట్టి క్రిందకువిసరువేయునంతలో నాయింతి యంతరిక్షమార్గ మున కెగసిపోయెను. ఆమందయానపాదమందలి బంగరునందియ న్నిభూనందనునికరమందు చిక్కువడెను. భూపకుమారుఁ డీక థను భూవునకెఱింగించుటకై యింటికేగెను.

సింగు నృపాలుసింహుచకడకరగి జరిగినవృత్తాంతమంత యువనిస్తరముగావిచ్చువించియామందియ నొసాగెను. భూజాని కానినిగై కొని తనజాయయగు మీరాసును, తనతనూజయగు విద్యుల్లతకుఁజూపి వారలకొసంగెను. వారలొబంగదటందియకు జతయందెను జేయింపదలంపుతో నానగరమందలి యగసాలి వారినిబిలిపించి చూసింపగా వారలెఱాడిగా చూచిరేకాని యొకరును చేయుటకు సాహిసింపరైరి. ఆయందె కాంచననిర్మితమైన నడవనప్పుడు ధ్వనించుటగుగాను లోనగుల్లగానేర్పటచి యందు నెన్వియోగత్నముని నింపఁబడియుండెను. దానికతుకెచ్చుటను కనుపించుటలేదు. దానివంపుయొక్కవోడుపు, కుదింపు పలకలయగు కాంచి రాణితో అమ్మా! యిదిదేవతాంగనలు ధరించునది. మరుజలమగుమానల్ల నెట్లుగునని వెడలిపోయిరి.

ఆయందెనువిద్యుల్లత యానందముగా గాంచుచురేబ వలు దానినివిడువక కూడాచుచుకొనుచుండెను. ఇట్లు నెలదినములు గడచినపిమ్మట నాపుడమిత్రేనిపట్టి యొకనాడాసింగును నొంటరిగాగలనుకొని ఆశ్చర్యప్రతా! దీనిజతయందెను గొనివచ్చిన నీకునధానిగినుటయెగాక నీరాజలక్ష్మికిగూడఁ యర్థాంగిగాచేయించెదనని హెచ్చరించెను. అందులకా నృపనందనుఁ డానందపరవశుడై మీజనకునియాజ్ఞయైన నీప్రోత్సాహబలముచే నొకతృటిలోదేగలనని కలకలనవ్వుచు పలికెను. అప్పుడాక ప్పురగంధి తనయప్పకడకేగి మనోభీష్మమును వెల్లడించియెట్లొ యంగీకరింపచేసెను,

ఆదినముకూడా యమావాస్య. సింగుతనయంతరంగ కోరికలుప్పొంగ భీతాంగములేకయే రుద్రభూమికి వెడలెను. మున్నందియనుగోల్పోయిన మండయాన యారాజనందనునకు గోచరించెను. ఆతఁడు కృతపరిచయుఁడు గాన నాతలిరాకుబోడి చెంతకరుదెంచి తనకార్యమును నివేదించెను. అందులకా నుందరాంగి చిటునగవుతో మామందిరమున కేతెంచిన నీకాయందెను గూర్చుటయెగాక నానందసముద్రమున నోలలాడించెదననగా రానందనుఁడుముదమంది యంగీకారసూచనగా శిరః కంపముచేసెను. వెంటనేయావార్లంటి యిపోటిబంటుకరము గొని మింటికెగసి హిమాలాయాచలమునగల తనయింటికి కను తెప్పవేయునంతలో వింతగాఁజేర్చెను.

ఈతనిరాకకై నిరీక్షించుచున్నదో యనునటుల రాక్షసాంగనకూఁతురు విలాసవతియనుపేరుగల జన్మని విలాసముగా బైటనవరించుకొనుచు, రాజహంసకరణి యెయారముగానడచుచు గ్రేగంటితో నారాజకంఠీరవుని గాంచుచు నానందము వెలిబుచ్చుతెఱంగు చిటునగవుమోమున తుఱంగలింప బంగరు కలశంబునజలంబులంగొని యాజేనిపాదకమలంబులంగడిగి తనవయ్యెడచెఱంగున తడియొత్తెను. “కృతపరిచయురాలుగతిగానీతి లిరాకుబోడి నాకుపచారంబానరించుటకు గతంబేమి? నాయందనురాగముననా? లేక మోసగింపుతలంపుననా? యసురలమాయలు తెలిసికొన హరునకై నా తరమా? యూహింపనేనెంతటివాడను? దై వనిధిదాట తరముకాదుకదా?” యని లోలోననెం

చుచు సమ్మించుబోడి మంచితనమునకు, యెంచరానిసౌందర్యమునకు, నించవిలుకాని బాణసంచయప్రహరణములకు వంచితుండ్ల నిర్జీవప్రతిమలుల యాకుటిలకుంతలచూపిన పీతముపై నాశీనుడయ్యెను. తరువాత విలాసవతి చెలిమికత్తియలతో నాతనింగొనివచ్చి పన్నీటన్నాసముఁచేయించి మంచిదుస్తుల కట్టించి పిండివంటలతో భోజనముపెట్టించెను. తానుకూడ యెదురుగాగూర్చుండి భుజించుచుమాటిమాటికిమోమోటమువలదని పరిహసించుచు నవ్వించుచు వానితోగులాసగా భుజించెను. తర్వాత విడియమునెపంబున నానృపపుత్రుని తనసౌభాగ్యభాగమందలియొకగదికింగొవిపోయి పడకకుర్చిపైఁగూర్చుంజెట్టి తానెదురుగా మరియొకకుర్చీయం దాసీతయై తమలపాకులచిలకలందించుచు నిట్లువదించెను. రాజు మీయూరునందలి చోరులకీరీతిగా బరిచర్యలుసలుపుచురాయని ప్రశ్నించెను. సింగు కాకేమి మానసవోరునకు ధీరకాంతలిట్టివంత సపర్యల నాదరించుటకలదు. అయితే మీరలిప్పుడుమానసవోరులా? మానగచోరులా? యని విలాసవతిపరిహసింప రాజు “నీవేయు ద్వేషముతో నాకుపచరించుచుంటివో యాయుపచరణాను సరణమునకుఁ దగిన వోరుడనే” యానంగతి నన్నడుగనే! నీయంత రంగమేసాక్షి. విలాసవతి మేమెవరమోమీరెరుంగుదురా? మీరలనురులు, దైతేయులని యెఱుంగనా? యని యవనిపుడాడుచుండ నాయుండజయూర మానసిదిండ్లమని తలంచవేమియని గుభాలునలేని యొకయుగియుడియందు గూర్చొని చుబుకమం

టి పరిపరివిధముల చుంబించి యొక్కనిట్టూర్పు విడచెను. సరవరుడు పరవశుండై చైతన్యముతప్పి యాకుర్చియం దటు లనే కూర్చుండియుండెను. అంతట అమ్మా! సాయంతనమైనది వింతగ కైచేసి ముస్తీబుచేయుటకు నీచెలిమికత్తియలు తత్తర పడుచున్నారమృని కేకవిసంబడెను. అంతవిలాసవతి యో కాంతుడా మనశ్శృంగారరంగమెంత రసాభాసురంగముగా మారి నది? నాయారముగాపై కథరాత్రియందు పర్యంకముపై జరు గబడునని లేచి వెనుకకు దిరిగిచూచుచు వెడలిపోయెను. సిం గాచెంగటనుచున్న హాసుతోటకు పికారుగావెడలెను.

రాత్రిపూట రాకుమారునకు షడ్రీసోపేతముగా భోజనముపెట్టి తనశయనగృహమునకుబంపి తల్లికి నింటకృత్యములు తోడ్చుటనకు సాధమునుండి క్రిందికేతెంచెను. ఈమెజాగుచేయుచున్నకొలది మనోవికారము హెచ్చుచుండెను. కొంతసేపటికామందయాన డెందమునగల నానందమును పొందుపడసీక డిందుపఱచి తొందరతొందరగానడచి యోసుందరాకారా! మాయందెను దొంగిలించినందులకు నిన్ను బంధీకృతునిగా జేయమని మదంబయాజ్ఞ యిచ్చినది. దీనికేమివచించెదనన రామసింగిట్లనియె. సుందరాంగీ! బంధనసామాగ్రితో నేగుడెంచిప్రశ్నించిన నేనేమనందు ననివచింప నానందనేమున్నదని జవాబిచ్చెను. ఒప్పులాడి! చెప్పెదనినుము. నాంగలనుబంధమున బాహులతలను లతలతోబంధించి, నునుబంటను కాచెప్పులను కాటుపఱచి, నీయహంకృతిదీక్షునటుల బంధముననో ఆబంధముననో

అనుబంధముననో సంధించిన నిన్నుకాదని మందలించువారెవరు? తప్పని నిందుంచువారెవరు? మనకథచదివి యానందించని వారెవరు? ఈచందమునవచించెడి రాచందమామను నాచందన గంధికపుంగిఁబఁగొని కేళీవిలాసముగానాడించెడి పూలచెండు గతిమారు శరకేళిలోనోల లాడినాడు. అప్రరా! మగువలకు పురుషులపైమనసుకలిగిన మనుషులు లేకున్న తునుమాడెవరు. ఈతతినాతఁడు పదునైదుదినంబులు చేతోమోదముతో నా తెలిగఁటినికూడి కాలముపుచ్చెను.

ఒకనా డాపూఁబోడి నుద్యానవనముందు తనతో శృంగారముగా వేడుకతో నుండగా నిదేసమయమని సింగిటులవచించెను. చెలీ! నీకేళీవిలాసమందునజక్కి మాయేలిక యానతి మఱచితిని. ఇప్పుడైనను నాయుండు దయయుంచి రెండవ యందె నొసంగవా? అనఁగానే యానతి భూపతి యొడిని వ్రాలి, ప్రియా! నన్నీయెడ శోకవార్ధిని ముంచి వెడలెదవా? పురుషులెంతకఠినచిత్తులు? నీవు నాకవరిచితుడవైనను నీయందలి గలప్రేమానుబంధమున గదా పరిచితనై పరిచర్యలొనర్చుచు నీతోనే భోగమని వీకచెందిన రాకాసుధాంశను విడనాడిపోవుటకు నీడెంద మేలాగున పొందుపడినది యని గోల్లెత్తి యేడవ నారంభించెను. రాకుమారుఁడు కొంతవఱకు మారుత్తరమీయలేక డిల్లవడి యూరకుండి తుద కిటులనియె. చెలీ! దైవసాక్షిగా నామాట నినుము. క్షీతిపతి మోలజేసిన నా ప్రతినప్రకార మాయందె, నాతేనికొసంగి, యాతని కూతు

సలస మెప్పువడసి, పదింపందిచే సెబాసనిపించుకొని తిరుగ
పడునై దుదినములలో నీసరసనుచేరి సరసముతో శృంగారరస
సరస్సున దేలి యాడింపకున్న సరసిజనాభుని పాదమాన
పూజ్యులగు మజ్జవనీజనకుల పాదమాన, నీయానయని యామె
చుబుకమంటి దీనావనుష్టే బతిమాలెను. విలాసవతి ధైర్య
ముఁగొని యాచందముతో బంగరందియనిచ్చి దానికిఁ దోడు
సహస్రదళములు గల పేమపద్మమునుకూడా యొసంగి దేనా!
ప్రతిపూర్ణిమయమావాశ్యల కారుద్రభూమిని తాముండివ మా
యంబ మిమ్ములను గొనిరాగల దిదియె సాంకేతికమని నచిం
చెను. రామసింగు తన రామవలన నొప్పిడమొంది రక్కసి
యత్తగారి సహాయమువలన తృటిలో భూతటమున మునుపటి
చోటున వ్రాలెను.

సింగుప్పొంగి యంతరంగముతో సంతిపురముజేరి తాఁ
దెచ్చిన యంజెనొసంగి బంగరుతామరపూవునుకూడా తేని
చేతికిచ్చెను. ఆతఁడదిగని యద్భుతమంది తననందిసికిని సుంద
రికిని జూపించెను. వార లదిగొని సంతోషస్వాంతులైరి. రా
కుమార్తె సింగుమీది కొక యపాంగదృష్టిని విసరివైచి చిలు
నగవున నాతని హృదిని యానందసంద్రమున నోలలాడించెను.

మరునాఁడు ధరాధిపు డాస్వర్గకమలమును సభాస్థలికిం
గొనిపోయి ముత్రిసామంతాధికారులకుఁ జూపగా వారదిగని
యబ్బురమందిరి. ఆసరసీగుహమునకుఁ గలసహస్రదళములు,
కాడ, యందలి దుద్దు మేల్మిబంగారము. దుద్దునందలి గింజలు

రత్నములు కల్పదై యతిసుందరముగా నుండెను. సభాసదులందరాశందముగా నృపనందనునితో నిట్లనిరి. ప్రభూ! ఈకమలము దేవాలయములో దేవతాసాన్నిధ్యమందుండతగినది దీనితో విష్ణుప్రసాదమందినట్లును చిలుకరింపనగు. శివుని నభిషేకింపనగును. మీయిష్టదైవతమగు సూర్యాలయమందలి సూర్యుని కలుకరింపనగునని వచించిరి. రాజుండుపై మీరు చెప్పినది నామదిని గల యూహ యొకటియే యైనది. కాని మనవద్ద కలది యొకటియేకదా? యేదేవునకు దీనిసర్పించు? యని తలంచుచుంటిననగా, దిగ్గరసున్నరామసింగు దేవా! తమ యానతియైనచో నిట్టికమలములు, నేమోయగలనంతమోపును తెచ్చి సమర్పింపగలనని యుత్సుకముతో వచించెను. రాజుసింగుయొక్క ధైర్యసాహసములు, సౌందర్యాతిశయము, తాదార్యగుణము తెరింగియుండుటచేతను, తనకూతురీచిన్నవానియందు కన్నునైచియుండుటచేతను, హృదయమునందుగల యభిప్రాయమిట్లు వెల్లడించెను. రామసింగూ! నీవుపలికినప్రకారము కమలములుతెచ్చి నామదిరంజింపఁజేసితివా! నాపుత్రికకు నీశునిగాజేసి నారాజ్యమున కధీశునిగా నొనరింతునని ఈ సభ్యులెదుట వాగ్దత్తముచేయుచుంటినని హెచ్చరించి మరియు నిట్లుపలికె. యశాననమున రాజ్యభారమువహించి ధనమాజ్ఞాంచినగతిగా నీవృద్ధాప్యమున భగవానునియారాధించి పుణ్యమాజ్ఞాంచవలెనని మదీయయాస్పిత మనసభ్యులెల్ల రుత్సాహము

తో గరతాళములమూలమున తమయత్సాహమును వెల్లడించిరి.

వారమునది దినములకమావాశ్య నచ్చెను. సింగురాజుకడసెలవుకొని శృశానవాటికకుఁజేరగా నిదివఱకేయూతనిరాకకై తత్తరపడుచున్నరాకాసి యత్తగారీతనికరమంటిగొని మింటికగని నభోమాగణమున తనయింటికిఁగొనిపోయి తనకూఁతుఁచెత విడిసెను. అతికాతుకముతో విలాసవతి పతినిబాహుల తలతో బెనివేసుకొని, గడ్డముపుణికి ముద్దుకొను చిట్లనియె. ప్రిణిప్రియా! నాకేసమనైదుదిశములు పద్మనైదుహాయుగములుగా నున్నయని. ఆహారము నీరయిపోవుచున్నది. హృదయమందు సహింపరాని యావేదనబయలు వెడిలినది. వేయేల మీరానతియొసంగిన ప్రకారమిదివసంబున మీరలు దర్శనమియకున్న మీవన్నెలాడి తిగిదివంబునలంకరించునని ముమ్మాటికి మీరలునమ్మవలసినదే. ఇళకమిమ్ములను త్యజించి యుండనోప, తామిట యిల్లఱకముండెదరో లేదా నన్నమితోగొనిపోయెదరో? రెంటిలోనెద్దియైన గావలెను గానియింకసేవాలంటి యొంటరిగానుండజాలదు. ఉండలేదు. అని భాష్పపూరితలోచనయై యాతనిపాదములందు వ్రాలెను. అటులవ్రాలిన మత్తకాశినిని తనరొడుచేతుల నువ్వెత్తుగానెత్తి, కన్నీటినియు త్తరీయముచేఁ దడియొత్తి, హృదయమునహత్తుకొని, చిత్తమరంజిలునట్లుగా వదించెను. ఇంత! నన్నుగూర్చి నీవెంతవలవం తనొందితివో నేను నీకంటెవేయింత లభికంబుగా నిన్నుగూర్చి

నలనంత నొందితిని. నిన్ను విధిగా రేపురాబోవుచున్న పున్నమి నాడు మాకన్న వారింటికిగొనిపోయెదనిక ప్రిసన్న వదనపుగమ్మని బిగ్గగవుగలించి బుగ్గలుముద్దుగొనెను. దానితోఁ దేతినముఖము గలదై స్నానసానాదులచే నాతనితృప్తి పఱచినటులే రాతిరియందలపు మారాటముతో గలగకుండుటకై యథరామృతము దుచుచుండెను. ఇటుల పదిరెండుదినముల మరనతితో మదనసామ్రాజ్యమున ముదముతో గాలముబుచ్చి యొకనాడు మచ్చికతో నిటులనవించె. బోవీ! ఆరాకిరమున నాపైఁగల గాఢమగుప్రేమచేనొసంగిన బంగరుతామరపన్నమువంటి పద్మములు వలసియున్నవి. మీయింటనుండిన నిస్పింపుము లేనియెడల వాటియొక్కతానెఱిగింపు మనియెను. ఆనుడికిచేడియగడ గడ వడంకి తడఁబడిననుడులతో బుడమివతి కిట్లనియె. దేవా! ప్రాణాపాయుగు కోటిక కోటితిరే. అవిమాచెంత నున్న మీస్వంతమే దానికై ప్రయత్నమక్కఱయేలేదు. అని యీనగరమునకు మధ్యభాగమునగల కోనేటియందు కలవు. అది యొకయరమైలుచతురముగలది దానియందలినీరములు. కేవలము బంగారురంగేగాక బంగారమే. అందలిసంచరించు మీలు, తాబేళ్ళు, ఎండ్రకాయలాదిగా గలవి, నాఁచు వాఁచి పద్మములు, కలువలుమున్నగు దినుసులు రంగునబంగారముగా నుండుటయెగాక కఱగించినను బంగారమే. ఆకొలనికిచుట్టు కలకలలాడు దిన్యభవనంబులు రాజుయొక్కయంతిఃపుర మాత్రనిపరివారము కలదు. వారలేమరక నానరసున్న రేయింబవలు

కాపలాకాయుచుందురు. విద్యజిహ్వఁడను పేరుగలరాక్షసరాజు దీమహాపట్టణము. అతనిపేరుచెప్పిన పిల్లలుకూడ భయమున నేడ్చుమానెదరు. చండశాసనుఁడు. మీరందుప్రవేశించితిరా తిరిగిప్రాణముతో రాజులరు. దయయుంచి యాయత్నము మానవలసినదిగా నమస్కరించుచున్నానని పాదములపై వ్రాలెను. అంత తనపాదములపై లతాంతదుచ్చమువలె వ్రాలిన యింతిని యమాంతముగాలేవనెత్తిమోముపై ముంగురులునవరించిద్దంపుచెక్కులు ముద్దాడి యిట్లనియె. మందయానా! నాకుపిరికిమందుచోసెదవేమి? యిందీవరాక్షుడువచ్చిన నేననిలో వెనుకంజవేయువాఁడనుకాను. నీమానిసిదిండ్లకా జంకువాడను. రాకాసిమూకలను చీకాకుపఱచి యాకాశమునకు పేకజువ్వలగతి నెగుటవేయనా? విద్యజిహ్వఁడెకాడు వేయిజిహ్వలుగల యాదిశేషువునైనా లెక్కచేయనిని యామించుబోఁడిని మంచముపై బరుండబెట్టి యినుపగుదినొకదానని కరంబునదాల్చి జెట్టివలె కోనేటికి వెడలిపోయెను.

తనమాటలు సరకుచేయకనరగిన మనోహరునిపైగల నరతిచే యామెఱుగుబోడి పఱపునపొరలుచు విచారసాగరమునమునింగి కంటికిమింటికి నేకధారగా నేడ్చుచుండెను.

భీషణరోషమానసుండై కాసారముచెంతకేగెను. దానికిచుట్టు దానికలంకారమో యనినటుల కాంచనసాధరాజములు, ప్రతిసాధముపై టెపటెపలాడుచు నెగురుచుండెడి తెల్లని

ముఖమల్ ధ్వజములు, పత్రిద్వారముకిండ చిత్రవిచిత్రములై న విద్యుత్తుదీపకంబములు కలవు. స్త్రీ పుగవ వివక్షతలేక నందరు కలసిమెలంగుచుండిరి. ఈకోనేటిదరిని సాయంకాలము హాయిగా గాలిననుభవించుటకుఁ గూర్చుండుటకై కట్టబడిన చలువతొతిసోఘాలు కలవు. ఆచెఱువునందలి నీరములు, వుప్పుములు, నాఁచు మున్నగునవన్నియు బంగారమగుటచే నాకస్మికముగా జూచువారికి పసుపుకలిపిన కొలనులాగుండెను. అలసించిన మోసమురాగలదని సింగు సోపానములగుండా కాసారమునదిగి తనబౌహుద్వయాముతో మోయగల పేమపద్మములనుబెఱికి కట్టగాగట్టునంతలో “ఓరో మనుజాధమా! దొంగా! గజదొంగా! యని కేకలువేయుచు, రాకాసిమూక లొక్కుమ్మడిగా వచ్చెను. వచ్చినవారిని పెచ్చుపెఱిగి ప్రేలకుండునటులు తనచేతగుదియతోఁ జచ్చునటుల జావగొట్టుచు సింగుచేలఱిగి యల్పమృగములను సింగము నుఱుమాడునట్లు నుఱుమాడుచుండెను. వచ్చినవారు చచ్చుటయెఱాని మచ్చునకొక్కడైనా మిగులుటలేదు. గరాసులరాజైన విద్యజిహ్వోడువిని వెంటనే యొక్కగంతుతో నాభూకాంతుని సమీపించి, యోతుంటరీ! యీకొంటెతనువు పనులేమిటి? నాకంటఁబడి తిరుగప్రాణములతో నాతమ్మికంటఁసహాపో మనుజాధముండగు నీవననెంత? నీవుభోజ్యమవు. నేనుభోక్తననగా నాకు నీవాహారమవు. ఇదిగో నీచట్టలుచీల్చిపొట్టయందలిప్రేగులుతీసి రొట్టెలతో నంజుకొనెద. డనుని హుంకరించి సింగుపై గలబడెను.

సింగుశరీరమున కావేల్పుగొంగ తేలిశరీరముతాకుట
 తోనే రక్కసాశ్రతి పోయి చక్కని సరాకారమును దాల్చె
 ను. తోడనే యాతనికి పూర్వజన్మస్మృతి జ్ఞానికి వచ్చెను.
 అంతట భూకాంతుని గొఱులింగనము జేసికొని తమ్ముడ
 యెన్నిదినములకు నిన్ను మరల గంటివి. నాడుచలికి నద్ద
 మరేయి మంటఁగాచుకొని మిఁటి కెగసిపోయిన నీసోదరు
 డను జనార్ధనసింగును. జ్ఞాపకమున్నదా యని ప్రశ్నించెను.
 రామసింగు వెంటనే యగ్రజసింగుపాదములపై వ్రాలి కంటిసీ
 టితో నాతనిపాదములను కడిగెను. అన్న లేవనెత్తి తమ్ముడ
 గుండనేమిటి? మనతలిదండ్రులు డేనుమా! మీరెచ్చటికిచే
 రిరి? యిచ్చటకు రాగతంబేమి? ఎక్కడభూలోకము? ఎక్కడర
 క్కసులపురము? సీసకమలములతో బనేమిటి? యనియడిగెను.
 నాకథంతయు విస్తరించిచెప్పుట కొక్కపూటపట్టును. నారాక
 కై విలాసవతియను రక్కసిపట్టి కొట్టుమిట్టలాడుచుండును.
 దయగలదేని దానినెలవునకు వెడలుదమని యధిఁంచెను. విద్య
 జిహ్వాడు భటులనుపిలిపించి యాహేమకములు గట్టగాఁగట్టి
 నాభర్మసాధరాజముననుచి నాతనయుండగు నగ్నిజిహ్వాని
 నెచ్చటికి వెడలవలనని చెప్పుమని తాను సింగుతో వెడలెను.

విలాసవతి తనపతిరాకకై విలాపించుచు మంచినైవార
 లుచు గోలెత్తుచుండెను. చీటనేలనుజీరాడుచుండెను. కంచుక
 ముచించబడెను. తోడవులు సడలిపాయెను. కబరి గుబురుగాజి

క్కువడెను. కాటుకగంటినీటిచే చెక్కులు నల్లబడెను. అట్టిప్రియురాలిచెంగటకు సింగరుడెంచి యంగనా? యిభ్యంగివిచార సాగరమున కుంగినేల? నీప్రియుడిదేవచ్చినాడనగనే యామచ్చకంటి పెచ్చు పెరిగియుండిన వేమిచే బుచ్చడీకమునుటచి నెద్దియునవరించుకొనకుండ మంచముచుండి ధురీణనలేచిదరహా సితవదనయై బిరాయికొంగలించు కొనియెను. ఆరంగముచూచువారలకొక వింతగానుండెను. అనురాగమన నదికదా? కోమలొంగి నేజయశీలుడనై తిని. మీరాజు మాయన్న. నాతడు మనవాకిట సోఫాపై నాసీనుడై మీయమ్మతో ముచ్చటించుచున్నవాడు నీకాకథావిధానమంతయు తర్వాత విశదీకరించెదను. మనమీపూట మాయన్నయింట విందారగించవలయునని యామెను తొందరపెట్టెను. ఆమె యెడలందలి భూషలు నవరించుకొని ధరించిన చీరను రైకను సరిచేసుకొని కురులుదిద్దుకొని యాతనివెంట నరిగెను. ఆవిద్యుజహ్వోడు తనతల్లివలన రామసింగుభ్రాతయగు జనార్ధనసింగనియును, శాపవిమోచనైతిరుగమానిసిరూపముదాలెప్పనిచెప్పికూతునాతనికింజూపి నమస్కరింపజేసెను. మరదలనుదీవించి యత్తగారిసహితముగతమ్ముని మరదలిని వెంటబెట్టుకొని యశ్వశకటమున తన సాధరాజమునకుఁ గొనిపోయెను.

వారచ్చట మూడుదినములు విందారగించుచు నానందముగాఁ గాలముపుచ్చిరి. అగ్నిజిహ్వనకు బట్టాభిషేకము

జేసి భార్యయగు రూపవతితోఁ దిరుగవద్దనైదు దినముల లో వచ్చెదనని చెప్పి తమ్మును మరదలు వెంటరామింటి తెఱగంటి యొకగంటలో వికసీరుపట్టణ యొలికిమెట్టలోఁ దిగిరి.

హేమతామరపుష్పములమోపును నృపాలునియంతిః పురికంపి తలిదండ్రులనుజూడ భార్యసహితుడై యన్నగారితో సింగు వారలనివాసమున కరగిరి. వృద్ధాప్యముందున్న జననీజన కులు తమపెద్దకుమారుని చూడగనె వృద్ధత్వమువనలినదాయను గతిగా తటాలునలేచి కొంగిలినదిమి బోరునచేడ్చిరి. ఇదివిని వత్కూకుడు పురజనులు బరుగెత్తుకొనివచ్చి యుదంతమెఱింగి సంతసించిరి, కోడలత్తమామలకు నమస్కరించి దీవనపొందె ను. వారలాపూట హాయిగాకాలము గడపిరి.

ఈహేమకమలములకట్ట రాజుకడకుఁ గొనిపోఁబడెను. రాజు, రాణి, రాజకూతురు మిగులనాశ్చర్యము పొందిరి. నరపాలుఁడు సభాస్థలికామోపును గొనిపోయి సభ్యులకుజూ పెను. వారందరు నానందపడి యానృపనందనునకు వ్రానందని నిచ్చి పరిణయముకావించుట మంచిదని వారలునచించిరి. రామసింగు జనార్ధనసింగుతో రాజసభాభవనము జూచ్చెను. వచ్చినరామసింగును రాజు గుచ్చికొంగిల నీడై ర్యసాహసము లకు మెచ్చితి నీకిచ్చినవరము చెచ్చెరరేపే సాగించెద నీతఁడవ డని వదించెను. అతఁడు మామన్నయగియును ముక్కుమిన్నం

టి రక్కసియై యెగసిపోయినవాడనియును, రాక్షసరాజై తాఁగమలములు తెచ్చిచ్చిన పురాధిపతియనియును తన్నుగాంచగనే శాపోపహతుడై నా వెంటవచ్చెననియును, నీకమలములువానియొక్క కొలనులోనివని వచించెను. రాజు జనార్ధనసింగును గూడా గారవించి యుచితాసనమునగూర్చుండ నియమించి యిట్లనియె. సభ్యులారా! నేటితో నాయిక్కట్టు తీరినది. బలవీర్యసంపన్నుఁడు నాకల్లుడుఁగా దొరికినవాఁడు. వానికిదోడు రక్కసులతోడు చుట్టము. కావున నింకభయములేక శత్రుకంటకమై రాజ్యమునిరాటంకముగా పాలనజరుగు ననియెను. అందరు వల్లెయని కృతజ్ఞతాసూచనకు కరితాళములు వైచిరి.

మరునాడు రామసింగు విద్యుల్లతలకు పరిణయమైనది. తండ్రియగు నారాయణసింగు తల్లియగు మానవతికి యిక్కట్టులుతప్పినవి. విలాసవతి విద్యుల్లత పాదములపైఁబడి నాకు గూడా నీవతియందు ప్రేమభిక్షపెట్టమని ప్రార్థించెను. సింగు వలనవిద్యుల్లత నీమెచరితము, గౌరవమెరింగినది కాన అక్కా నీవుముందుదానవు. నేను వెనుకటిదానను. నీస్వాతంత్ర్యముకాఁబడిన సొత్తులో వాటానీదయగలిగిన నాకిచ్చుటకుమారు నన్నధిఁంచుటన్యాయమా యని, యామెను కాంగలించుకొని గౌరవించెను.

ప్రతాపసింగు శుభముపూతమున నల్లునికిరాజ్యాభిషేకముచేసి తానుభార్యతో భగవతార్చనలతోఁ బొద్దులు

పుచ్చుచు నారాయణసింగు మానవతులను నుచితమర్యాదలతో వమతోనుంచుకొనిరి. జనాధానసింగు పచ్చునైదుదినములు తర్వాత తమ్మునివద్ద లత్తమామలనద్దతలిదండ్రిలవద్ద కూర్చి మరదండ్రీనద్దసెలపుగొని తానువారమున కొకసారి యిచ్చటికివచ్చి యందరి క్షేమ మరయుటకును, వీరలు తనపురమును చూడదలచి నప్పుడు వచ్చుటకునియమించికొని మింటికెగసి వెడలిపోయెను. తమకురాకాసులపుర మేగవలెనన్న తనయత్తనుతలచినంత నెయ్యామె సంతరిక్షమార్గమునవచ్చి రాజకూటును తనకూటును నెల్లని తీసుకొనివెళ్ళి సురక్షితముగాగొనివచ్చుచుండెను. సింగు, యిద్దరంగనలతో శాయిగా జనరంజకముగా రాజ్యమేలుచుండెను. ఈతనియన్న రాక్షసరాజగుటవల్లనీతనిరాజ్యముపైదండెత్తుట కెవరకిని జంకుగా నుండెను.

హైందవసుందరాంగుల కథలు

మొదటి భాగము

సంపూర్ణము.

అల్లితాపెన్, రాజమండ్రి.

ఓం.

శ్రీమహా గణాధి పతయే నమః.

శుభమస్తు.

అవిఘ్నమస్తు.

హైందవసుందరాంకుల కథలు.

॥ ఇందు ముఖ్యము లందఱు, ని • తేకులముందున కాపుక్కి పెం
 పొందిన దైత్యుక్తి, రహి • కొప్పున మాటల యుక్తిజాటులో
 ముందఱిచ్చి చూపు సిలు • పోవని యగ్గున శత్రులాదిగా
 హై నవ సుందరాంకుల క • థాలి గరింపఁ గ్రహింపరాదుగా.

కొను 1/8 సైజున 100 పుటలు చొప్పు నమూనా
 మాసముల కొకసారి వెలువడును.

స చత్వరమునకు నా యగు పుస్తకములు)
 మార్చి, జూన్, సెప్టెంబరు, డిశంబరులలో వెలువడును.

సచత్వరము చూదా.

1-4-0

పోస్టేజి మేమే భరింపము

వేంకటరమణ అందుకో. రాజమండ్రి).

తూర్పు గోదావరి.

హైందవనుందరాంగులకథలు

నోరూరెడిశృంగారము!

తన్మయత్వమొసంగెడిభక్తి!

మధ్యమధ్య మనోహరమగు సద్యములు.

అనర్గళ ప్రవాహమగు గద్య.

చూడండి!

చదువండి!!

ఆనందించండి!!!

కాని 1/8 సైజున నూరుపేజీలకు తక్కువకాకుండా చక్కని భాషతో మృదుమధురమగుకైలిని యచ్చటచ్చట పద్యములతో గూడిన గద్యరూపకమైన యపూర్వమగు కథలు ముద్రింపబడును. హిందూదేశమందలి సుందరాంగుల వర్ణనలు, వారలయద్భుతసాహసములు. వారల పాతినృత్యమును గాపాడుకొనుచు నందరియందున ప్రేమజూపుచు నాపదలనుండి తమ ప్రాణిప్రియులను, గాపాడి వారిలతో హాయిగా గాపురము నేముట. వారలదైవభక్తి, చూటలయందు యుక్తి, భక్తి, యెడలరక్తి, సమయమువచ్చినప్పుడు చూపెడు శక్తి, యతిచమత్కారముగా, సతిరమ్యముగా, సతియద్భుతముగా, సతిగూఢముగా వ్యక్తీకరింపబడును. మధ్యమధ్య శృంగారసమువెల్లివిరియునటుల చిన్నచిన్న నాటకముల సంపుటములు. ప్రేమజూబుల సంపుటములు ముద్రింపబడును.

సంవత్సరము చందా. పోస్టేజితో రు 1-4-0. మాకు చందా చేరగానే వారికి పుస్తకములు పోష్టుఖర్చులు మేము భరించి యందచేయగలము. లేదా మొదటిసంచిక రు 1-9-0 లకు, వీ. పీ. చేయుమని వాగ్దాసిన ఆలాగున వీ.పీ. చేసి తక్కిన మూడుసంచికలు తర్వాత పంపించెదము. చందాదారులు కాని వారు వారలుకోరు సంపుటము రు 0-6-0 రొక్కముగాని పోస్టులేబిల్కుగాని పంపించిన పోస్టుఖర్చులు మేమేభరించి పునకములందజేసెదము.

నోటు:—మూకలు చదివినవారలొసంగిన యోగ్యతా పత్రము లిందు ముద్రింపబడును.

అడ్వర్టుటైజు చొస రేట్లకు నేయగలము. అడ్వర్టుటైజుమేటరు పంపించిన చార్జినంగతి తెలియజేసినము.

ఇంతదా దారులను చేర్చునాకి మంచికమీషను లిన్స్ బడును. వివరములకు పొగ్గయును.

నేంకటరమణ అండ్ కో., రాజమండ్రి.

శ్రీయుతి అయినాపురపు సుందరరామయ్యగారి

నాటకములు

నవలలు

1 లాలునోహరు	రు 0-5	1 హంసయూన	అ 1-0
2 గులేబకావలి	0-08	2 పెద్దిని	1-0
3 ససంధుబకావలి	0-6	3 వీరాబాయి	1-0
4 బంగనోబకావలి	0-8	4 కృష్ణకుమారి	1-0
5 పృథ్వీహంసము	0-6	5 ధనాదీన	1-6
6 పృథ్వీహంసము	0-6	6 ఎశమకాలితన్న	} 1-0
7 వాసంతిక	0-5	కుడిచెంపముద్దు	
8 మువ్వజి	0-8	7 ఈతడునామగడు	
9 శ్రీకృష్ణవిలాసము	0-6	ఈతడునాకూతురుమగడు	1-0
10 గర్వభంగము	0-4	8 సుందరసునీతి	1-0
11 ప్రేమజాబులు	0-6	9 పుష్కరమహాత్మ్యము	1-0

మాపుస్తకములు కొనువారికి పోస్టేజీలేదు. మేమేభరింతుము కావలసిన పుస్తకములకయే ఖరీదునకు పోస్టు లేబిల్లుగాని లేక మణియాడ=రుగా సొమ్ముగాని, పంపినవారికి సదరు పుస్తకములు పోస్టువారా అందజేయు జవాబుదారిమాది.

నేంకటరమణ అండ్కో.,

రాజమండ్రి.

లక్ష్మీ కవచము

వలయు కోరిక
లొన గుటలో
అమోఘము!

పలసిన కార్యసాఫల్యము
మొనగూర్చుటలో
అద్భుతము !!

పరీక్షయందు ప్రతిభలు కాటించిన విద్యార్థులకు ప్రత్యక్ష సరస్వతి. ఉద్యోగములకు నల్లడువారికి బనికల్పించుటయందును కోర్కెవ్యాజ్యములతో దగుల్కొని బాధపడువారిని గెల్పొందించుటయందును, వారిస్వస్థిసంగమున జగ్గరి దరిగానక దుఃఖించువారిని లక్ష్మీప్రసన్నులుగా తేయఁజేయుదును; గొప్పకల్పవృక్షము. సంతానములేక చింతించు సంపన్నులకు సంతానమొసంగి నాశోచనార్థి నోలలాడించు చింతామణి. వేదేల! ఏకోరికతో బీకవలయును భంగముతో ఆరోగక సమగూర్చుటలో నిలవేల్పు. ఈ కవచము దైవోపాసకులచే బీజాక్షర సంయుతమై లక్ష్మీప్రసాదిను సలరూచులుగా గల్పింపఁబడినది. దీనిని ధరించి, పలసిన కార్యసాఫల్యములు పొందినవారలొసంగిన యోగ్యతాపత్రములను, దీనిని ధరింపవలసినవచ్చినప్పుడు మీరుచేయవలసిన పూజావిధానము, లక్ష్మీస్తోత్రముగల పోత్తము మీ ఆర్థిగు కవచముతోఁ బఠించుదును.

నోటు: లక్ష్మీప్రతిమతో నూడిన బీజాక్షర సంయుతమైన ఈ కవచము పంచదారోపానిర్మితమై మైలగాలిగోకిన బలము చెడకుండా ముద్రలముల తావేజుగాచుట్టి ధరించుటకు నీలుగానుండులాగున కొండిలతోను, చక్కనివట్టుతోను సమర్పబడియున్నది. వెల రు 1-4-0 మాత్రమే. డిటా పొడిది 1-12-0 లక్ష్మీకవచ నిలయం, రాజమండ్రి.

